View metadata, citation and similar papers at core.ac.uk
brought to you by CORE
provided by DSpace at Tartu University Library

TARTU ÜLIKOOL
FILOSOOFIA TEADUSKOND
Germaani-romaani filoloogia osakond

Nele Suisalu

INGLISE-EESTI POSTMODERNSE TANTSU SÕNASTIK

Magistriprojekt

Juhendaja: Heili Einasto, MA

TARTU 2006

SISUKORD

SISUKORD **2**

SISSEJUHATUS **2**

TANTSUSÕNASTIKE ERIPÄRA JA ANALÜÜS **5**

100 AASTAT MODERNTANTSU: PILGUHEIT EESTI POOLELT (HEILI EINASTO: 2000) 5
Näide: 100 aastat moderntantsu: pilguheit Eesti poolelt *6*
DICTIONARY OF DANCE (G. W. RAFFÉ : 1975) 8
Näide: The Dictionary of Dance *10*
THE ENCYCLOPEDIA OF DANCE AND BALLET (MARY CLARKE JA DAVID VAUGHAN: 1977) 11
Näide: The Encyclopedia of Dance and Ballet *13*
DANCE WORDS (VALERIE PRESTON-DUNLOP: 1998) 15
Näide: Dance Words *17*
INTERNATIONAL DICTIONARY OF MODERN DANCE (TARYN BENBOW-PFALZGRAF: 1998) 18
Näide: International Dictionary of Modern Dance *19*
INTERNATIONAL ENCYCLOPEDIA OF DANCE: A PROJECT OF DANCE PERSPECTIVES FOUNDATION, INC. (SELMA JEANNE COHEN JT.: 2004) 20
Näited: International Encyclopedia of Dance *22*
THE OXFORD DICTIONARY OF DANCE (DEBRA CRAINE JA JUDITH MACKRELL: 2004) 25
Näide: The Oxford Dictionary of Dance *26*

TÄHELEPANEKUD JA PROBLEEMID **27**

LÄHTEMATERJALI VALIK 27
KAASAEGNE TANTS / NÜÜDISTANTS / SÕLTUMATU TANTS 30

SÕNASTIKU LÜHIÜLEVAADE **32**

INGLISE-EESTI POSTMODERNSE TANTSU SÕNASTIK **34**

INDEKS INGLISE-EESTI POSTMODERNSE TANTSU SÕNASTIKULE **60**

KOKKUVÕTE **63**

KASUTATUD KIRJANDUS **64**

SUMMARY **66**

SISSEJUHATUS

Käesolev magistriprojekt keskendub postmodernse tantsu terminoloogiale. Termini "postmodernne" võttis tantsus kasutusele ameerika koreograaf Yvonne Rainer 1960. aastate esimesel poolel, üldkasutatavaks sai see 1970ndatel (*Oxford Dictionary of Dance* 2004: "postmodern").

Viimastel aastatel on ka Eestis üha enam hakatud seoses tantsuga rääkima postmodernismist ja seda suuresti seoses Kanuti Gildi SAALis toimuvaga. Termini sisu on raskesti määratletav ja see kumab läbi ka eestikeelsetest tantsualastest artiklitest.

Kõige sagedamini kasutatakse seda halvustavalt. Sellel võib olla kaks põhjust: kas on kirjutajate ja publiku arusaam terminist ja teadmised kontekstist puudulikud või on see nii hoopis praktikutega, kes seetõttu rakendavad postmodernseid kompositsioonimeetodeid juhuslikult ja teadvustamata kutsudes sel moel esile publikus mõistmatust. Olgu siis olukord milline täpselt tahes, ilmne on vajadus taustateadmiste järele nii publiku, algajate koreograafide kui ka tantsutudengite seas. Isegi kui arvestada, et avangardse nähtusena on postmodernsele tantsule iseloomulik tekitada enamuse loomulikku vastuseisu, siis on võimalik seda leevendada inimesi teadlikumaks muutes. Sellest ka tarvidus postmodernse tantsu sõnastiku koostamiseks. Leksikonilaadne sõnaraamat võiks olla abimaterjal postmodernse tantsu juurte ja olemusega tutvumisel eelkõige tantsutudengitele, aga ka publikule.

Süstemaatilise seletava oskussõnastikuna on eesti keeles ilmunud ainult Kristjan Toropi *Eesti rahvastantsu oskussõnastik*, mis käsitleb folkloorse ja lavarahvatantsu termineid. Käesoleva magistriprojekti teemasse see aga ei puutu. Teoreetilis-ajaloolisi moderntantsu käsitlusi (hõlmab ka ülevaadet postmodernsest tantsust) on Eestis ilmunud vaid üks: Heili Einasto *100 aastat moderntantsu: pilguheit Eesti poolelt*. Eesti kaasaegse tantsu maastikku käsitleb raamat vaid sedavõrd, kui et iga peatüki lõpus on ära toodud kohalikud koreograafid ja sündmused, mis Eestit käsitletud koreograafi või suunaga moderntantsu ajaloos ühendavad. Teose lõpus leidub 33 terminist koosnev lisa “Tantsualaseid mõisteid”. See on ka kõik, mis eesti keeles moderntantsu terminoloogia kohta on ilmunud.

Esialgu oli mõte koostada praktiline oskussõnastik tantsuinimestele hõlbustamaks inglisekeelsete õpikodade läbi viimist või neis osalemist. Järelekaalumisel osutus aga töömaht liigsuureks. Sellise sõnastiku koostamine eeldaks vähemalt osaliselt isiklikku “välitööd”, sest aktuaalselt praktilises kasutuses olev sõnavara on harva kusagile kirja pandud. Siinjuures ei ole peetud silmas “ajaloolise moderntantsu” (Einasto 200:143) ja nende treeningsüsteemide, vaid hilisemaid suundi.

> Nüüdis- ehk postmodernset tantsu iseloomustab väga erinevate tantsustiilide ja teatrivõtete kasutamine. Oluline roll on mitmesugustel teooriatel, nii tantsulistel kui ka – välistel, mida lavastused illustreerivad, millega vaidlevad või mille üle arutlevad. Nüüdistantsul pole kindlaid treeningsüsteeme nagu nn ajaloolisel moderntantsul, rõhuasetus on keha tundmaõppimisel ja anatoomiliste põhimõtete rakendamisel, mis tagaksid tantsijale suutlikkus liikuda vabalt valitud viisil, konkreetsest tehnikast sõltumata.
>
> (Einasto 2000:143)

Välja kujunenud treeningsüsteemide puudumine iseenesest muudab terminoloogiatöö keeruliseks. Seetõttu oli asjakohasem valitud teema puhul keskenduda teoreetilisele poolele. Magistriprojekt on algus sõnastikule, millest edasisel täiendamisel võiks saada tarvilik abivahend erialakirjanduse lugejale. Samas võiks sõnastikust abi olla kõigile asjast huvitatuile: postmodernse tantsuga seotud konteksti lahti mõttestamisel.

Magistriprojekt koosneb teoreetilisest ja praktilisest osast. Teoreetiline osa tutvustab tantsu oskussõnastike ja nende eripära, käsitleb töö koostamisel tehtud tähelepanekuid ja tekkinud probleeme, põhjendades ühtlasi lähtematerjali valikut ning toob ära magistriprojekti käigus valminud sõnastiku koostamise põhimõtted ja ülesehituse. Praktilise osa moodustab umbes 150-st mõistest koosnev *Inglise-eesti postmodernse tantsu sõnastik* ja sõnastiku eestikeelne pöördindeks.

Töö autor soovib tänada Jüri Naela, kes lahkelt lubas kasutada oma eraraamatukogu ja juhendajat Heili Einastot.

TANTSUSÕNASTIKE ERIPÄRA JA ANALÜÜS

100 AASTAT MODERNTANTSU: PILGUHEIT EESTI POOLELT (HEILI EINASTO: 2000)

Alustuseks ainsast eestikeelsest tantsualasest oskussõnastikust. See on küll vähemahukas, aga vähemalt on see olemas. Einasto raamatu lõpus olev lühike sõnaseletuse osa - "Tantsualaseid mõisteid" - sisaldab peamiselt liikumisega seotud termineid. Lisaks valikuliselt tantsustiilide nimetusi ja mõnesid tantsuteoreetilisi termineid. Need on esitatud tähestikulises järjekorras ning käsitlevad peamiselt ajaloolist moderntantsu, väljaarvatud mõned tantsustiilide nimed. See on ka mõistetav, sest ajaloolisele moderntantsule on iseloomulik süsteemsete õpetuste välja töötamine ja seega ka oma verbaalsete mõistesüsteemide loomine.

Põhimõtteliselt on tegemist eesti-eesti seletava sõnastikuga, sest võõrkeelsed vasted on esitatud ebajärjepidevalt (kui, siis ümarsulgudes eestikeelse termini järel). Määratlused on antud korrektselt: ühe lausega, jälgides sõnaliiki. Sageli järgneb sellele ka paarilauseline seletus. Seletused ja määratlused pole küll vormiliselt üksteisest eraldatud, ent antud juhul ei osutu see kuidagi kasutajat segadusse ajavaks.

Terminite määratlemisel on autor toetunud Daniel Lewis'e raamatule *The Illustrated Dance Technique of José Limón* (1984), Anthony Chujoy ja Peter W. Manchester'i toimetatud teosele *The Dance Encyclopedia* (1967), G. W. Raffé koostatud sõnastikule *Dictionary of Dance* (1975) ja *Encyclopedia Britannica*'le. Esimene neist käsitleb José Limóni rajatud moderntantsutehtnikat ning on tõenäoliselt leidnud kasutust liigutusi puudutavate terminite määratlemisel. Teise teose esmatrükk ilmus juba 1949. Aastal, ent ajaloolise moderntantsu seisukohalt ei ole tingimata vananenud. Kolmanda raamatu esmatrükk pärineb aastast 1964 ning tõenäoliselt on see abi osutanud selliste terminite nagu "rituaalne tants" määratlemisel. Teos on käesolevas magistriprojektis esimesena võõrkeelsetest teatmeteostest võetud analüüsida.

Järgmisel lehel on esitatud näide Einasto raamatu *100 aastat moderntantsu: pilguheit Eesti poolelt* lisast "Tantsualaseid mõisteid".

Näide: 100 aastat moderntantsu: pilguheit Eesti poolelt

Tantsu käsitlevatest teatmeteostest on Eesti raamatukogudes peamiselt kättesaadavad inglise-inglise oskussõnaraamatud. On ka üksikud saksa- ja prantsusekeelsed teosed, ent need jäävad käesoleva magistriprojekti keelevalikust välja. Kakskeelseid tantsusõnastikke raamatukogudes ei leidu.

Alljärgnevalt on analüüsitud inglisekeelseid oskussõnastikke kronoloogilises järjestuses. Iga teose kohta on esitatud ka näide. Kõige vanem Eesti raamatukogudest kättesaadav inglisekeelne tantsuteatmeteos kannab ilmumisaastat 1949 (Anatole Chujoy toimetatud *The Dance Encyclopedia*). Kuna aga korralike entsüklopeediate puhul uusimad trükki jõudnud andmed pärinevad kuni kümne aasta tagusest ajast, siis on vaatluse alla võetud need teatmeteosed, mis on ilmunud kõige varem 1970ndatel. Nii on lootust, et analüüsitav materjal jääb magistritöö teema ajalistesse raamidesse (1960ndad-1980ndad). Lisaks Eesti avalikest raamatukogudest kättesaadavatele teatmeteostele on loetellu võetud ka Valerie Preston-Dunlop'i koostatud *Dance Words*, mis asub Jüri Naela erakogus, ent mida oleks patt ära toomata jätta.

Niisiis analüüsi all on järgmised tantsualased oskussõnastikud:

- **G. W. Raffé** toimetatud ***Dictionary of Dance*** (1975)
- **Mary Clarke**'i ja **David Vaughan**'i toimetatud ***The Encyclopedia of Dance and Ballet*** (1977)
- **Valerie Preston-Dunlop** koostatud ***Dance Words*** (1998)
- **Taryn Benbow-Pfalzgraf** toimetatud ***International Dictionary of Modern Dance*** (1998)
- **Selma Jeanne Cohen** ja teiste toimetatud ***International Encyclopedia of Dance: a project of Dance Perspectives Foundation, Inc.*** (2004)
- **Debra Craine**'i ja **Judith Mackrell**'i koostatud ***The Oxford Dictionary of Dance*** (2004).

DICTIONARY OF DANCE (G. W. RAFFÉ : 1975)

Sõnaraamatus ei leidu küll ühtegi kirjet, mis mingil viisilgi käsitleks postmodernset tantsu, kuigi kordustrüki (esmatrükk 1964) ilmumisaasta seda lubaks. Moderntantsu kohta on artikkel täiesti olemas. Selle algus ja lõpp aga annavad ilmekalt edasi omaaegsete "tõsiste" tantsutegelaste suhtumist ja on praegu asjatundjatele üsna humoorikad lugeda.

> MODERNTANTS on - kui nüüd kostüümist rääkida - Kate Vaughan'i ajast (piisavalt seelikuid) edasi arenenud Loie Fullerini (maksimaalselt seelikuid) ja sealt viimase aja filmitantsijateni (ei mingeid seelikuid). [1]
>
> (*Dictionary of Dance* 1975: 328)

Kordustrüki ilmumise ajal oleks sel toonil võinud rääkida juba pigem postmodernsest tantsust, mis siis oma koha tõenäoliselt oleks leidnud avangardtantsu mõiste all. Niisiis võiks teos jääda käesolevast analüüsist kõrvale kui teema seisukohast aegunu. Ometi ei ole nii talitatud sel lihtsal põhjusel, et tegemist on põhjaliku ja väärika teosega, mis muus (kui kaasaegsemate suundade) osas on jäänud usaldusväärseks.

> 5000 kirjet katavad kõiki ajalooperioode ja maailmanurki – alates esimesest sissekandest, *Aattetur*'ist, Norra põliselanike tantsust, lõpetades Põhja-Ameerika Zuni indiaalnaste ning nende rituaalsete hõimutantsude ja –kommetega.
>
> (*Dictionary of Dance* 1975: kaane siseküljel)

Pealegi erineb see terminite valiku poolest peaaegu kõigist ülejäänutest (v.a. Preston-Dunlop'i *Dance Words*) siin analüüsitavatest oskussõnastikest. Teosest on välja jäetud artiklid tantsuga seotud inimeste ja koosluste kohta ehk siis pärisnimed. Teguviis, mis tantsu käsitlevate teatmeteoste koostamise traditsioonis muidu sugugi tavaline ei ole. Seetõttu võib seda lugeda kätte saadavatest kõige sõnaraamatupärasemaks. Lisaks on toimetajaid huvitanud tants ka antropoloogilisest aspektist, mitte nii nagu ülejäänute puhul – keskendutakse teatritantsule ja jäetakse valikust välja folkloorne tants jms.

Artiklites on esitatud termini järele ümarsulgudesse paigutatud mõiste päritolumaa. Sisu keskendub põhiliselt ajaloolise tausta esitamisele. Nii ongi kirjutamise stiilis

[1] Kate Vaughan alias Catherine Candelin (1852-1903) oli näitlejanna ja tantsijanna. Loie Fuller (1862-1928) oli üks nn moderntantsu esiema (Einasto 200: 20). Ta oli esimene, kes hakkas tõsiselt uurima kostüümi ja lavavalguse mõju sellele (*ibid*).

tajutav pigem ajaloolase kui tantsuteoreetiku käsi. Artiklis sisalduvad teised sõnastikku hõlmatud terminid on tähistatud tärniga sõna ees. Homonüümid on korrektselt esitatud: igal ühel on oma kirje. Nii on näiteks terminil "*ballet*" viis-kuus kirjet lihtterminina (teineteisest eraldatud ülaindeksiga) ning lisaks veel eraldi artiklitena liitterminid.

Vaadeldes terminite valikut ning samuti teose lõppu lisatud geograafilist indeksit, jääb mulje justkui oleks tegemist maailma rahvaste tantse käsitleva faktikogumina. Kusjuures klassikaline näib selles käsitluses olevat tsiviliseeritud Läänemaailma rahvatants.

Järgmisel lehel on esitatud näide Raffé koostatud *The Dictionary of Dance*'ist.

Näide: The Dictionary of Dance

Lk. 258 KEY NAMES IN DANCE

THE ENCYCLOPEDIA OF DANCE AND BALLET (MARY CLARKE JA DAVID VAUGHAN: 1977)

Nagu teose nimestki näha, on tüübilt tegemist entsüklopeediaga. Tantsuteatmeteoste puhul on see sõnastikutüüp ka kõige levinum. Põhjendatav on see sellega, et tantsukunst – nagu kunst üldse – ei ole kergesti standardimisele alluv ning seetõttu vajavad terminid lahti seletamiseks pikemaid artikleid. Tantsualased entsüklopeediad erinevad üldiselt teineteisest kõige enam põhiosadele eelnevate või järgnevate lisade poolest.

Pealkirjade puhul on märgata teatud ajaloolist arengut, mida kõnesoleva teose sissejuhatuses põhjendatakse järgmiselt.

> Raamatu pealkiri on valitud nii, et see viitaks tõsiasjale, et kirjed ei piirdu üksnes klassikalise tantsuga, vaid jäädvustavad ka kaasaegsetes stiilides toimuvat. Ometi huvitab meid üksnes tants, mis on jõudnud etenduskunstina teatavale kunstilisele tasemele ja seda ükskõik millise 20. sajandi esitusvormi vahendusel.
>
> (*The Encyclopedia of Dance and Ballet* 1977: 7)

Mainitud ajalooline areng seisneb selles, et kui teatud hetkeni peeti professionaalseks ainult klassikalist tantsu, siis 20. sajandil tekkis vajadus kirjeldada ka sellest väljapoole jäävat. Seetõttu sisaldubki pealkirjas nii sõna "*ballet*" kui ka "*dance*". Edasine areng on välja pakkunud kaks varianti valdkonna määratlemiseks: kas kirjutada eraldi klassikalisest tantsust ja muust tantsust või siduda need ühise liiginimetuse alla kasutades sõna "tants".

Tulles tagasi käesoleva teatmeteose juurde, siis on ilmselge, et see ei hõlma postmodernset tantsu kuigi põhjalikult. Ajaline distants uue suuna sünni ja raamatu koostamise vahel on liiglühike. Nii ei sisaldu teoses eraldi kirjet Judsoni Tantsuteatri kohta, mida hiljem on üsna üksmeelselt peetud postmodernse tantsu hälliks. Ometi sisaldab entsüklopeedia artiklit pealkirjaga "Avant-garde dance". Artiklisse on kaasatud nii 1950ndate üleminekuperioodi olulisema tegelase Merce Cunninghami ideed kui ka varase postmodernse tantsu esindajate katsetused, mida ei vaadelda veel eraldiseisva tantsuvooluna. Entsüklopeedia koostamise ajaks ei olnud termin "postmodernne tants" veel üldist kasutamist leidnud. Mõistete "avangardtants" ja "postmodernne tants" suhtest tuleb aga lähemalt juttu allpool. Puhtsubjektiivselt on sellist vahetut uue nähtuse jäädvustamist teatmeteosesse huvitav jälgida juba sellepärast, kuidas pikema ajalise perspektiivi puudumine on aidanud säilitada kaasaja

vaimu. Hilisemad arutluskäigud arvestavad juba ka edasisi arenguid ja on "sündmuspaigalt" eemaldunud.

Entsüklopeediate puhul ei ole eriti alust kahelda süstemaatilises terminoloogiatöös. Samuti on nende vorm traditsiooniliselt väga sarnane. Clarke'i ja Vaughan'i teose puhul on põhjendustest hoolimata terminite valikus märkata tugev kalle balleti suunas. Eraldi terminitena on ära toodud isegi klassikaliste ballettide tegelaskujude nimed koos määratluste ja viidetega, millisesse etendusse nad kuuluvad. Lisaks on entsüklopeedia lõppu lisatud oskusterminite sõnastik, mis eranditul koosneb klassikalise tantsu sõnavarast.

Tüüpiliselt on koostajad keskendunud pärisnimedele. Artiklid on suhteliselt napid võrreldes allpool analüüsitavate teostega: sisaldavad lakoonilisi fakte ning neile ei ole lisatud bibliograafiat. Puudujääke kompenseerib rikkalik pildimaterjal. Ainukese käesolevas projektis analüüsitava teatmeteosena sisaldab see ka värvilist pildimaterjali.

Järgmisel lehel on esitatud näide Clarke'i ja Vaughan'i *The Encyclopedia of Dance and Ballet*'st.

Näide: The Encyclopedia of Dance and Ballet

DANCE WORDS (VALERIE PRESTON-DUNLOP: 1998)

Raamatu esmatrükk ilmus 1995. aastal**.** See kujutab endast tantsualast aforismikogumikku: sisaldab "sõnu ja fraase, mida oma töös on kasutanud tantsuinimesed" (Preston-Dunlop 1998: xv). Autor täpsustab, et kõik kirjed ei ole otsetsitaadid, ent igal võimalikul juhul on püütud tsiteeritaval lasta trükkiminev üle vaadata. Teoses sisalduv on kogutud nii suulisel teel kui ka kirjandusest ning kogumikku on "parim viis kirjeldada kui segu kokkuleppelistest oskusterminitest, kohalikest subkultuuri väljendustest ja idiosünkraatilistest lausungitest" (*ibid).* Samas on püütud vältida juba standardseid, trükimustaga jäädvustatud määratlusi. Selle asemel on Preston-Dunlop taotelnud terminite avamist individuaalse tantsupraktiku vaatepunktist.

Vormilt ja esituselt erineb teos kõigist teistest siin analüüsitavatest tantsukirjutistest. Autor on koostamisel toetunud koreoloogilisel meetodile. Koreoloogia tegeleb tantsuga praktikute vaatepunktist: "Tantsule on lähenetud kui seosele/sõltuvusele (*nexus*) esitaja/liigutuse/heli/ja ruumi vahel". Samas on tunnustatud võimalust, et praktika ja teooria võib kattuda ning nendega võivad tegeleda samad inimesed (Preston Dunlop 1998: xvii). Ajaliselt on materjal piiratud 20. sajandiga, geograafiliselt on see pisut kaldu Suurbritannia suunas, viimane on aga autori sõnul taotluslik. Terminid on esitatud mõisteliselt: raamat on jaotatud seitmeks osaks ("Tantsu valdkond", "Esitaja", "Liigutus", "Koreograafia", "Heli ja ruum", "Tantsusündmus" ja "Tantsu-uurimus"), mis omakorda on jagatud kahekümneks alapeatükiks. Mõisteliselt järjestatud terminites hõlbustab orienteerumist raamatu lõpus paiknev "Terminite indeks" ja "Nimede indeks".

Peatükkide siseselt on terminid esitatud tähestikulises järjestuses. Põhimõtet on eiratud sugulasmõistete puhul, kuid viimane muudab teose kasutajasõbralikumaks. Puuduvad ristviited.

Kirje on koostatud järgmiselt: termin, millele järgneb üks-kaks määratlevat või seletavat lauset. Seletuse alla on lisatud isiku nimi, kellelt see pärineb. Nime järel on: suulise allika korral märgitud millisest situatsioonist lausung pärineb (nt intervjuu, proov jne.); kirjaliku allika puhul on märgitud aastaarv, millal ilmunud teosest seletus pärineb. Lisaks on kirjalike allikate puhul vajadusel ümarsulgudes esitatud teinegi aastaarv, mis tähistab aega, mil vastav termin esile kerkis.

Dance Words oma eripärase vormiga täidab eesmärki olemaks tanstus tegutsevatele individuaalsetele isiksustele ja nende keelekasutusele ühine "verbaalne allikmaterjal,

mille abil arutleda oma valdkonna üle ning töötada ja tegeleda” tantsuga (Preston-Dunlop 1998: xvi). Kuigi faktilises mõttes subjektiivne, võiks *Dance Words* olla - vähemalt eriala inimestele mõeldud - tantsu oskussõnastike eeskuju. Preston-Dunlop ei ole vahet teinud erinevate tantsustiilide vahel. Sel moel on ta ilmseks teinud, et koreoloogiline meetod võimaldab esitada arusaadavalt seda, mis tantsus ei sõltu stiilist ning ühtlasi, et kõrvuti asetatud eri päritolu mõisted rikastavad teineteist vastastikku. Tuleb aga möönda, et sel meetodil koostatud sõnastikus on tõepoolest lihtsam orienteeruda eelteadmisi omaval kasutajal.

Järgmisel lehel on esitatud näide *Dance Words*’ist.

Näide: Dance Words

Lk. 26

INTERNATIONAL DICTIONARY OF MODERN DANCE (TARYN BENBOW-PFALZGRAF: 1998)

Teost võib vaadelda kokkukuuluvana sama kirjastaja poolt välja antud kaheköitelise *International Dictionary of Ballet*'ga. Kuigi pealkirjas esineb sõna "*dictionary*", siis leidub viiteid sellele, et tegemist on siiski entsüklopeediaga. Teistes siin analüüsitavates teostes, mille nimes samuti esineb sõna "*dictionary*", puuduvad näiteks illustratsioonid.

Materjali valik on väga selgelt piiritletud. Keskendutud on pärisnimedele: koreograafid, tantsijad, trupid ja muud institutsionaliseerunud nähtused, etendused, kostüümikunstnikud, heliloojad, festivalid jne. Lisaks ülevaated moderntantsu arengust eri maades. Siinjuures peab märkima, et riikide loetelus on Euroopa riikidest vaid Saksamaa. Täienduseks pärisnimedele on lisatud vaid mõned täpsustavad või võrdlevad kirjed, nt "Music for Modern Dance", "Modern Dance and Classical Ballet". Üllataval kombel leidub sõnastikus ka kirje "Postmodern Dance". Seletatav on selline erand järgmiselt: "postmodernne" on liialt spetsiifiline mõiste selleks, et seda eraldi artiklina esitada laiahaardelisemates tantsuteatmeteostes. Moderntantsu sõnastikus on mõiste aga omal kohal, sest on esimesega seotud saba (postmodernne tants on välja kasvanud moderntantsu pinnalt) ja sarvi (postmodernse tantsu üks põhimõtteid on end ajaloolisele moderntantsule vastandada) pidi. Samal aastal esmatrükis ilmunud mahukas entsüklopeedias (vt. allpool – *International Encyclopedia of Dance*) on postmodenne tants aga kaasatud artiklisse "avant-garde dance".

Teosel on väga selge vormistus. Enne sõnaraamatu osa on esitatud kronoloogiline tabel moderntantsu arengust ning seejärel kirjete loetelu tähestikulises järjestuses. Lõppu on lisatud indeks, milles terminid on koondatud mõisteliselt; samuti indeks esitatud isikute kodakondsuse kohta.

Vormistuse parimaks näiteks on isikukirje. Termini staatuses oleva pärisnime all on esitatud määratlus (ametinimetuse või elukutsena), seejärel on esitatud äärmiselt lakoonilises vormis eluloofaktid. Siis järgneb kronoloogilise tabelina loetelu töödest (kui tegemist on loojaga), millele järgneb bibliograafia (nii see, mis on isiku kohta kui ka isiku poolt kirjutatud) ja olemasolul ka filmograafia või videod. Viimase osa moodustab esseelaadne vabamas vormis kõnesoleva isiku ning tema ideede ja eripära tutvustus. Iga artikli all on selle koostaja nimi.

Järgmisel lehel on esitatud näide *International Dictionary of Dance*'ist.

Näide: International Dictionary of Modern Dance

Lk. **???**

INTERNATIONAL ENCYCLOPEDIA OF DANCE: A PROJECT OF DANCE PERSPECTIVES FOUNDATION, INC. (SELMA JEANNE COHEN JT.: 2004)

Tegemist on väga mahuka – 6-köitelise – teatmeteosega, mille kõvakaaneline esmatrükk ilmus 1998. aastal. Koostajate ambitsioonidest annab aimu tutvustus tagakaanel.

> *International Encyclopedia of Dance* [...] pakub usaldusväärset ülevaadet kogu tantsuspektrist hõlmates teatritantsu, rituaalset tantsudraamat, folkloorset, traditsioonilist, etnilist ja seltskonnatantsu. Laiaulatuslikud ajaloolised ja kultuurilised ülevaated paljudest riikidest (*nations*) on kõrvuti artiklitega eri tantsuvormidest, muusikast ja kostüümidest, etendustest, tantsijate ja koreograafide elulugudest ja paljust muust.
>
> (*International Encyclopedia of Dance* 2004: tagakaas)

Selle konkreetse teose puhul saab rõõmsalt tõdeda, et hea entsüklopeedia tunneb juba ära lisadest ja eessõnast/sissejuhatusest. Kuuneda köite lõppu on paigutatud muuhulgas ka kõikide kirjete tähestikuline loetelu ja ülevaatlik visand sisust.

> [Järgnevatel lehekülgedel esitatud visand peaks andma ülevaate käesoleva entsüklopeedia mõistelisest skeemist. Kirjed on jaotatud üheksasse suurde mõistelisse kategooriasse. ...]
>
> (*International Encyclopedia of Dance* 2004: 6. kd lk. 485)

Nii sisuvisand kui ka eessõna annavad selget tunnistust terminoloogiatöö süstemaatilisusest teose koostamisel. Kui teiste vaatluse all olevate teatmeteoste puhul on süstemaatilisus aimatav, siis siin ei ole koostajad pidanud paljuks seda sõnaselgelt väljendada.

Artiklite algused on ühtlustatud vormiga. Esimene lause on esitatud määratlusena. Biograafilistel artiklitel on samuti kindel vorm: mis millele järgneb. Ristviited ei ole esitatud mitte ainult artikli lõpus, vaid ka selle sees vastava lõigu järel nurksulgudes. Artiklite järele on lisatud nende koostaja nimi, millele järgneb bibliograafia. Kõigist eelnevalt analüüsitud teostest eristavad *International Encyclopedia of Dance*'i põhjalikud riikide või suuremate piirkondade tantsuelu käsitlevad ülevaateartiklid. Sisemiselt on need jaotatud omakorda alaosadeks vastavalt iga riigi või piirkonna eripärale ning käsitledes nii erinevaid tantsustiile kui ka tantsualast haridust ja uurimistegevust.

Juba ülevalpool oli vihjeid terminite “postmodernne tants” ja “avangardtants” esinemiste erinevusest sõltuvalt tantsuteatmeteose iseloomust ja mahukusest. *International Encyclopedia of Dance* lahendab probleemi järgmiselt: paigutab postmodernse tantsu ühe alaliigina artiklisse “Avant-garde dance”. Artikli autor on Sally Banes, kellest pikemalt tuleb juttu järgmises peatükis. Tema käsitluses võib avangardtantsu ajalugu vaadelda kahes perpektiivis: kas kunstimaailma ajaloo või tantsumaailma ajaloo aspektist. Tantsuajaloo seisukohast võib avangardtantsuks nimetada ka moderntantsu, mis esile kerkis protestina klassikalise tantsu vastu 20. sajandi alguses, samuti võib avangardtantsuna vaadelda George Balanchine’i balletiuuendusi. Kunstiajaloo seisukohast ent on kõige lähemal avangardse kunsti mõistele postmodernne tants. Siit võib järeldada, et avangardtantsu mõistet postmodernse tantsu kohta on sobilik kasutada kunstiajaloo kontekstis ning postmodernse tantsu nimetust sama nähtuse kohta tantsuajaloo kontekstis.

Järgmisel lehel on esitatud näited (muuhulgas eesõnast – 1. kd. ja ülevaatlikust sisuvisandist – 6. kd.) *International Encyclopedia of Dance*’ist.

Näited: International Encyclopedia of Dance

Näide 1

Näide 2

Näide 3

THE OXFORD DICTIONARY OF DANCE (DEBRA CRAINE JA JUDITH MACKRELL: 2004)

Sõnaraamat (esmatrükk ilmus 2000. aastal) pürib ikka ajaloolisele ja rahvusvahelisele laiaulatuslikkusele, ent mitte olema entsüklopeedia. Võrreldes Raffé tantsuantropoloogilise sõnastikuga piirduvad autorid käsitlusega maailmalavadel nähtavast teatritantsust. Selleks, et "anda lisaks huvitavat taustainfot standardkirjetele" (Craine ja Mackrell 2004: "Preface") on lisatud väike hulk kirjed teemadel nagu näieks "kingad", "film" või "sport". Ühtlasi kajastab see ka postmodernset eklektikat tantsumaterjali osas. Eripärana tasub mainida, et koostajad on teadlikult jätnud kunstnike elulugusid kajastavatesse kirjetesse lisamata sünniajad. Põhjendades seda, et "tants on noorusele suunatud elukutse" (Debra ja Craine 2004: "Preface").

Tüübilt on tegemist leksikoniga. Kõne all oleva teose erinevus entsüklopeediast tuleneb juba sellest, et autoreid/koostajaid on kõigest kaks. Terminid ise on reastatud tähestikuliselt ega ole jagatud temaatiliselt. Sõnastiku tagakaanel on üles loetletud valdkonnad, mille alla sõnastikus sisalduvad terminid jagunevad: "tantsustiilid, koreograafid ja heliloojad, tantsijad, tehnikad ja oskusterminid (*terms*), trupid ja lavastused". Kirjed on lühemad ja seega ka kompaktsemad kui entsüklopeediates tavaliselt. Viited teistele sõnastikus leiduvatele terminitele on märgitud tärniga vastava sõna ees. Bibliograafia ja soovituslik kirjandus ei ole lisatud mitte iga artikli järele eraldi, vaid koondatud teose lõppu. Kusjuures loetelu hõlmab lisaks ka teoseid, mis konkreetse sõnaraamatu koostamisel on osutunud ebaolulisteks, ent millega autorid soovitavad tutvuda.

Tõenäoliselt on kõik eelnev ka põhjendus pealkirja valikule: entsüklopeedia asemel on teos nimetatud sõnaraamatuks. Ühtlasi on raamat formaadilt kujundatud kasutajale mugavamaks kui mahukas entsüklopeedia. Sihtrühmadena on autorid määratlenud üliõpilased ja tavalugejad.

Järgmisel lehel on esitatud näide *Oxford Dance Dictionary*'st.

Näide: The Oxford Dictionary of Dance

TÄHELEPANEKUD JA PROBLEEMID

LÄHTEMATERJALI VALIK

Kõige esimene ja keerukaim raskus oli leida need sõnad/fraasid, mis postmodernse tantsu kontekstis võiksid olla termini staatuses. Tantsu puhul üldse on raske lahti saada inimesele keskendatusest. Kuna tantsust saab välja võtta kõik peale inimkeha, siis on mõistetav, et tantsusõnastikesse jõuavad artiklid koreograafide elulugudega: tegemist on kunstialaga, kus teooria taga peituv on kõige otsesemalt, see tähendab füüsiliselt, seostatav looja ja/või esitajaga. Kui muude kunstialade puhul on lihtsam rääkida "autori surmast", sest teos on autorist füüsiliselt eraldatav, siis tantsu puhul oleks see täielikult võimalik vaid juhul, kui laval olev inimene lakkaks olemast. Tingimus kehtib isegi juhul, kui koreograaf ise ei esita omaenese loomingut, sest viimasel puhul eksisteerib looja esitatavas liigutuse kaudu. Ometi oli just terminite eraldamine -nii palju kui võimalik - tantsukunsti viljelejatest käesoleva magistriprojekti üks taotlusi. Isikiunimesid mainitakse vaid vajadusel: kui on tarvidus mõnd terminit kindla inimesega siduda.

Lisaks on etenduskunstide puhul üldisemalt väga keerukas määratleda, millisest modernismi ja postmodernismi iseloomustavate joonte vahekorrast alates võib etendatavat loomingut nimetada postmodernseks.

Marvin Carlson on oma raamatus *Performance: a critical introduction* pühendanud sellele probleemile terve 6. peatüki "Performance and the Postmodern", kus ta arutleb küsimuse üle tuginedes erinevatele modernismi ja postmodernismi teoreetikutele. Kokkuvõtlikult seisneb esitatud mõttekäik järgmises. Ühest küljest on *performance*'it selle "avatud, mänguliste, valikuliste, üksteisest eralduvate, ümberpaigutuvate või määratlematute vormide" (Ihab Hassan) tõttu kirjeldatud "kui esmast postmodernset väljendusviisi" (Nick Kaye), teisest küljest on sellele iseloomulikuks tunnistatud modernismile omane minimalistlik suhtumine. "Mittevajalikest, mitte-põhiolemuslikest" konventsioonidest ja ka teiste kunstialade elementidest loobumine selleks, et otsida oma formaalset põhiolemust [*formal essence*] (Michael Fried). Modernistlikule essentsialismile jällegi räägib vastu teatud tüüpi "kohalolu" [*presence*] (Clement Greenberg) modernistlikus minimalistlikus kunstis. Friedi sõnul "öeldakse midagi kohalolu omavat, kui see nõuab oma vaatajalt arvessevõttu - et viimane seda *tõsiselt* võtaks – ja sel juhul, kui selle nõudmise täitmine koosneb üksnes *teadlik* olemisest, nö vastavalt käitumisest" (Carlson 2004: 139). Samas väidab Fried, et kunsti põhiolemust taga otsiv modernistlik minimalism eitab

igasugust kestvusest tulenevat mõju kunstikogemuses, ent seesama kohalolu saab võimalikuks just tajumise hetkel ja kogemuse kestmisel. Lõpuks jõutakse, analüüsides Antonin Artaud' püüdlusi viia etendamise kunst tagasi oma põhiolemuseni - sealjuures kõrvale heitmata esitusvormide mitmekesisust (valgust, heli, värvi, ruumi, žesti) nii, nagu seda oleks nõudnud modernislik essentsialism -, tõdemuseni, et antud kunstiliigi puhul ei ole tegemist niivõrd psüühilise, vaid pigem füüsilise essentsialismiga. *Performance'*i/etenduse "põhiolemust" tuleb otsida keha tegutsemisest/toimimisest ruumis (Carlson 2004: 137-141). Selline vormi avatuse ja kunstiliigi põhiolemuse püüdlus jääbki kõlkuma modenismi ja postmodernismi vahele.

Mis aga seob *performance'*ikunsti postmodernse tantsuga? Kõige labasemalt: mõlema puhul on tegemist kehale keskendunud etenduskunstiga ning sealt tulenevalt on kummagi otsingud postmodernismi kontekstis olnud sarnased. Isegi segadusel mõistete "modernne" - "modernistlik", "postmodernne" - "postmodernistlik" rakendamise ümber on olnud ligilähedased põhjused. Viimaseid iseloomustab **Sally Banes** oma raamatu *Terpsichore in Sneakers* teisele trükile lisatud sissejuhatuses.

> Tantsualal loob segadus termini "postmodernne" ümber lisaraskusi seetõttu, et ajalooline moderntants ei olnud kunagi tegelikult *modernistlik*. Sageli just postmodernse tantsu vallas on tegeletud nende modernismi küsimustega, mida on teistel kunstialadel tõstatatud. [...] See tähendab, postmodernne tants tuli peale moderntantsu (seetõttu ka post-) ja nii, nagu postmodernism teiste kunstialade puhul, oli anti-moderntants. Ent kuna "modrenne" tants ei tähendanud modernistlikku tantsu, siis selleks, et olla anti-moderntants, ei pidanud see sugugi olema anti-modernistlik. [...] Ja ometi on postmodernses tantsus aspekte, mis sobituvad postmodernistlike mõistetega (teistel kunstialadel)...
>
> (Banes 1987: xiv-xv)

Carlson on oma raamatus ülalpool mainitud peatükki lisanud alajaotuse "Postmodern dance" ning rajanud arutelu – muuhulgas ka vastuväitva - just Banes'i treoreetilistele väljaütlemistele antud valdkonnas. Põhjendades seda sellega, et viimane "on teoreetik, keda kõige enam seostatakse selle termini rakendamisega tantsus" (Carlson 2004:142) ning et "kahtlemata paljud teoreetikud ja esitajad tantsumaailmas on nõustunud, vähemalt üldiselt, postmodernse tantsu mõistega nii, nagu see on väljendatud raamatus *Terpsichore in Sneakers*.

See on ka üks põhjendus ja julgustus sellele, miks käesoleva magistriprojekti materjal tugineb just Sally Banes'i teostele. Tegemist on niisiis autoriga, kes on välja

töötanud süsteemse käsitluse postmodernismi avaldumisest tantsus. Raamatu *Terpsichore in Sneakers* kordustrükile on lisatud uus sissejuhatus, milles autor käsitleb "postmodernse tantsu määratlemise probleeme teiste kunstiliikide terminikasutuse valguses" (Banes 1987: xi). Täiendust postmodernse tantsu piiritlemisele ja iseloomustamisele leidub sama autori hilisema raamatu *Writing Dancing in the Age of Postmodernism* peatükis "Postmodern Dance: From the Sixties to the Nineties".

Kui Sally Banes'i uurimused andsid ajaloolise ülevaate postmodernsele tantsule iseloomulikest arengutest ja ideedest, siis selleks, et mitte jääda ühe lähenemisviisi kütke ja et täiendada väljast-sisse vaatepunkti seest-välja (koreoloogilise) lähenemisviisiga, on lisaallikaks valitud ka Suurbritannias tegutseva praktiku ja uurija **Valerie Preston-Dunlop**'i omapärased tantsuraamatud. Nende žanri on raske määratleda: mõlemad koondavad endasse tantsu puudutavaid termineid, kuid ei ole traditsioonilised sõnaraamatud. Sel moel astuvad ehk sammu tantsule lähemalegi.

Raamatu *Looking at Dances* puhul on tegemist mõistepuudeks koondatud märksõnade ja nende suhteliselt vabas vormis seletuste esitusega. Teos on vabalt kasutav tantsukompositsiooni õpikuna. Autor ei määratle raamatu sisu ühessegi kindlasse ajalisse perioodi kuuluvaks. Oma vormivalikut on ta põhjendanud järgmiselt:

> Olukord, milles me tavaliselt kokku puutume teoreetiliste käsitlustega, on tantsust sedavõrd kauge, et mõned inimesed ei taha iial vaadata kaugemale kopsakate peatükkide esimesest leheküljest. Ei saa töötada stuudios mõldes lehekülgi täitvale teooriale, võib vaid olla üks või kaks ideed, mida sa püüad oma keha, oma vaimu ja silma jaoks tööle panna. Siit ka tekst lahtilõhutus paljudeks väikseteks peatükkideks ja lühikesteks ridadeks.
>
> (Preston-Dunlop 1998: introduction)

Eesmärk oli sellest välja noppida võimalikke täiendusi ja seletusi terminitele, mis põhinevad Ameerikas toimunud postmodernse tantsu arengul ja sellel, kuidas seda on kirjeldanud Sally Banes.

Sama kehtib ka Dunlop-Prestoni teise raamatu *Dance Words* kohta. Raamatust oli juba põgusalt juttu eelmises peatükis. Siinkirjutajat tabas teose sissejuhatust lugedes äratundmisrõõm. Esiteks, oli ju algul soov käesolevast magistriprojektist koostada just praktikast lähtuvat sõnastik, ent aeg tegi omad ettekirjutused ning seetõttu tuli projekt ümber mõelda. *Dance Words* muutis koostamise käigus samuti iseloomu.

Esialgselt oli projekt keskendunud eesmärgile koostada sõnaraamat tantsupraktikas kasutatavatest terminitest koos definitsioonidega. Kogumiku piiramine definitsioonidega osutus peagi veaks (Preston-Dunlop 1998: xv).

Teiseks juhatab see tõdemus järgmise probleemini tantsusõnastiku koostamisel. Kui eelnevalt oli juttu raskusest "kinni püüda" terminid, mis sobiksid sellesse staatusesse, siis nüüd on tegemist nendesamade terminite määratlustega. Postmodernismi eklektika seisukohast sobivad siia paremini seletused, millel konteksti edasi anda püüdes on oht muutuda "ümberjutustusteks". Viimased on korrektse terminoloogiatöö puhul aga taunimisväärsed.

Püüdes leida kompromissi käesoleva magistriprojekti nõuete ja tantsuvaldkonna iseärasuste vahel on lähtematerjalina piirdutud vaid kahe võõrkeelse autoriga (**Sally Banes**'i ja **Valerie Preston-Dunlop**'iga), kes iseenesest on väga erineva lähenemisviisiga. Sel moel on lootust, et säilib minimaalnegi mitmekesisus minimaalse lõivumaksmisega terminoloogiatööle. Eestikeelse lähtematerjalina on kasutatud siiani ainukest **Heili Einasto** raamatu *100 aastat moderntantsu: pilguheit Eesti poolelt* kolmandat osa "Moderntantsu areng alates 1960. Aastatest – postmodernne ehk nüüdis tants" ja sama autori artiklit "Tants piiridel ja katkestuspindadel" kogumikust *Teatrielu 2001*. Vajadusel on terminite määratlemisel pöördutud ka traditsioonilisemate tanstuteatmeteostepoole.

KAASAEGNE TANTS / NÜÜDISTANTS / SÕLTUMATU TANTS

Eestis on suhteliselt vähe ilmunud kaasaegset tantsu käsitlevaid teoreetilisi artikleid, mis on ka mõistetav arvestades modern- ja nüüdistantsu traditsiooni noorust. Ajakirjanduses avaldatud tantsukirjutistes ilmneb segadus terminite "kaasaegne tants", "postmodernne tants", "sõltumatu tants" ja "nüüdistants" ümber. Magistriprojekti autor võtab enesele vabaduse siinkohal pikalt tsiteerida Heili Einasto artiklit sarnasel teemal.

> Veelgi enam on levinud mõiste nüüdistants (*nykytanssi*), mis sellise "mittetantsulise" lähenemise poolest peaks siis eristuma moderntantsust (*modern* või *contemporary dance*). Juba mõned aastad on püütud nende kahe kaasaegse tantsu alaliigi vahel selget vahet teha, kuid nagu iga teisegi piiri puhul, on seegi vaid tinglik ja kokkuleppeline. Kui aluseks võtta treeningmetoodika, siis kuuluvad nii modern- kui ka nüüdistants ühte

> suunda, eristudes kehakasutuselt nii balletist kui kadžässtantsust. Ajalooliselt on nüüdistants, mida läänemaailmas ka postmodernseks tantsuks (postmodern dance) kutsutakse, moderntantsust välja kasvanud ja kannab edasi moderntantsu individualistlikku ja isiksusekeskset maailmavaadet. Aeg-ajalt on lihtsuse mõttes moderntantsuks nimetatud 20. sajandi keskel väljakujunenud ja loojate järgi nime saanud Grahami, Humphrey-Limóni, Hortoni, Cunninghami jt tehnikaid, kuid tegelikult oleks see sama, kui panna võrdusmärk klassikalise balleti ja Bournonville'io, Cecchetti või Vaganova treeningsüsteemide ning stiilide vahele.
>
> ...
>
> Nüüdistants näib sageli rõhutavat uudsust, enda kohalolekut "nüüd ja praegu", sideme puudumist varasemate tavadega. Samas kipub ununema, et kaasaegne tants on kõik see, mis kaasajal toimub, nii tantsuriitus Paapua Uus-Guinea saartel kui ka hüplemine suurlinna tantsusaalides.
>
> (Einasto 2002: 193)

Kõige enam tunduvad eesti tantsuinimesed just kuritarvitavat "kaasaegse tantsu" terminit. Sagedasti kasutatakse seda moderntantsu jätkava postmodernse tantsusuuna määratlemiseks. Ent nagu ülalpool toodust näha, ei piirdu kaasagne tants sugugi mitte balletist eristuva tantsustiiliga. Segadust suurendab asjaolu, et osa tantsuga tegelejatest nign suur osa mittetegelejatest seostab kaasaegse tantsuga pigem tänavakultuurist välja kasvanud tantsustiilidega, nagu näiteks hip-hop.

Termini "sõltumatu tants" kasutus on samuti kuidagi ähmane. Arvestada tuleks seejuures eelkõige asjaolu, et tegemist on hoopis teise kategooriasse kuuluva mõistega. Nimelt ei tähista sõltumatu tants ühtegi kindlat tantsustiili, vaid hoopis seostub tantsukunsti administratiivse poolega. Sõltumatu tantsu alla kuuluvad erinevate stiilide viljelejad tingimusel, et nad tegutsevad väljaspool riiklikke või omavalitsuslikke institutsioone.

"Nüüdistants" oli terminina süsteemsemalt kasutusel 1990. aastate lõpul. Praegu kiputakse selle asemel kasutama kas "kaasaegset" või "postmodernset tantsu". Einasto on oma raamatus *100 aastat moderntantsu: pilguheit Eesti poolelt* "nüüdistantsu" pakkunud laiemas mõttes "postmodernnse tantsu" sünonüümiks. Arvestades Euroopas valdavat traditsiooni, mis igas riigis/kultuuriruumis moderntantsu kõige hilisemale suunale omakeelse nime - Suurbritannias *New Dance*, Prantsusmaal *danse actuel* - leiab, võiks nüüdistantsuks nimetada Eestis viljeletavat postmodernset tantsu. Neid kõiki mõisteid seob omavahel postmodernne esteetika. "Postmodernse tantsu" termin võiks kitsalt jäädagi tähistama Ameerika Ühendriikides 1960ndatel esile kerkinud tantsuvormi.

SÕNASTIKU LÜHIÜLEVAADE

Inglise-eesti postmodernse tantsu sõnastik koosneb ligikaudu saja viiekümnest mõistest ning eestikeelsest pöördindeksist. Tegemist on deskriptiivse, mitte standardiva sõnastikuga. Terminid on järjestatud tähestikuliselt. Mõnel juhul, et sugulasmõisted paikneksid lähestikku, on terminid esitatud järgmiselt: *rejection of musicality* asemel *musicality, rejection of*. Sõnastik on mõeldud tutvustama postmodernse tantsu termineid eelkõige tantsutudengitele ja algajatele koreograafidele, aga ka tantsuetenduste publikuleja teistele asjahuvilistele. Sõnastik ei ole kaugeltki ammendav, vaid kõigest esimene katsetus antud valdkonnas.

Sõnastik sisaldab:

- postmodernse tantsu rühmitusi
- postmodernseid tantsuvorme
- postmodernse tantsu kompositsioonimeetodeid
- postmodernse tantsu koreograafilisi struktuure
- postmodernse tantsu vormivõtteid
- liikumise liike
- liigutuse liike
- koreograafi ja esitaja, esitaja ja vaataja vahelisi suhteid
- postmodernset esteetikat kirjeldavaid termineid
- teisi postmodernse tantsuga seotud termineid: keha, ruum, etendus, muusika jne.

Sõnastiku kirje koosneb inglisekeelsest terminist, eestikeelsest vastest, võimalikult paljudel juhtudel on lisatud ka määratlus. Kuna sõnastiku eesmärk on muuhulgas tutvustada postmodernse tantsu päritolu ja põhiolemust, siis on lisatud ka pikemaid seletusi. Vajadusel on ümarsulgudes termini, vaste, määratluse või seletuse järele märgitud kellelt või kust see pärineb. Lisaks on kirje lõpus viidetega juhitud tähelepanu antud terminiga seotud terminitele või neile, mida võrdluseks võiks vaadata.

Sõnastiku näidiskirje:

collective method
kollektiivne meetod
DEF demokraatlik *kompositsioonimeetod.
Puudub vahe koreograafi ja esitajate vahel: kõik on võrdsed osalised loomeprotsessis.
> **objectivity[1]; partnership;**
≠ **hegemony;**

Sõnastikus kasutatud lühendid ja märgendid:

B – Sally Banes

C - Marvin Carlson

DEF – määratlus

E – Heili Einasto

IEoD – *International Encyclopedia of Dance*

Ox – *Oxford Dictionary of Dance*

P-D – Valerie Preston-Dunlop

VL – *Võõrsõnade Leksikon*

ÕS – *Eesti keele sõnaraamat*

= sünonüüm

* termin, mis on samuti sõnastikus olemas

> “vaata ka”

≠ „võrdle“

indeksi osas:

=> põhitermin

INGLISE-EESTI POSTMODERNSE TANTSU SÕNASTIK

abstract dance
abstraktne tants
DEF süžeeta ja tegelasteta tantsuetendus. (Ox)
Küsitav on, kas tants kunagi saab päris abstraktne olla, kuna liikumist esitavad inimesed ja seetõttu tajuvad vaatajad tantsus ikkagi mingisuguse inimliku sisu olemasolu. (Ox)
> **abstract movement;**

abstract movement
abstraktne liikumine
DEF liikumine, mille ainsaks sisuks on tema enda dünaamika. (P-D)

action
tegevus
DEF eesmärgipärane liikumine.
> **real movement;**

Akoku Butoh (B)
butoh tants
DEF *avangardtants Jaapanis.
1960ndatel sündinud tantsuvormis rõhutatakse sisemist seisundit, millest kasvab välja liikumine, raskustunnetust ja seotust maaga. Anokoku buyo't võib tõlkida "pimedusest pulbitsevaks tantsuks" (E).

aleatory technique (B) = chance method
aleatoorika

alienation (B)
võõrandumine
DEF keha asjastumine.
*Seotud *illusiooni vältiva lähenemisega tantsule.*
> **anti-illusionist approach; handling objects, method of;**

alternative movement
alternatiivne liikumine
DEF liikumine, mis ei ole kindlalt seotud ühegi konkreetse *liikumiskeelega.
*Vastavalt püstitatud eesmärgile valitud *kompositsioonimeetodite rakendamise tulemusena sünnib alternatiivne liikumine. Selle loomist võivad motiveerida sõnad, rekvisiidid, *kostüümid jms. (P-D)*
> compositional method; improvisation;

analytic dance = conceptual dance
analüütiline tants

analytic postmodern dance (B)

analüütiline postmodernne tants (E)

DEF napp, faktiline, objektiivne ja ülimalt asjalik tantsuvorm.

*Analüütiliste koreograafide programm oli vaatamiseks esitada üksnes *koreograafilist struktuuri ja puhtaid liigutusi, et puhastada tants kõigest ebavajalikust ja välisest (tantsu mittepuutuvast). Sel moel püüti määratleda tantsu põhiolemust.*

> action; anti-illusionist approach; conceptual dance; everyday movement; external functions, elimination of; natural body; pure dance; pure movement; real movement; stripped-down activity; theatrical elements, rejection of; comparison; contrast; repetition; reversal; stillness;

anti-illusionist approach (B)

illusiooni vältiv lähenemine

DEF lähenemisviis, mis taotleb tantsu näitamist sellena, mis see on - kehalise liikumisena.

*Ei püüta varjata, et tantsimine on kehaliselt pingutav tegevus. Soov näidata tantsu sellisena nagu see on, toob vaataja esitajale lähemale: tantsuetendused muutuvad intiimsemaks. *Illusiooni vältiva lähenemise tagajärjel tekib koreograafidel huvi *tantsu väikseima elemendi leidmise vastu: fraasilt nihkub tähelepanu *žestile ja *liigutusele.*

> alienation; external functions, elimination of; smallest unit of dance; theatrical elements, rejection of;

audience engagement

publiku kaasamine

**Analüütiline postmodernne tants tõmbas vaataja kaasa koreograafia loomise protsessi, kas otsese osalemise või mingite seadeldiste kaudu, mis pidid muutma vaataja tajumisviisi. Näiteks jagati publikule peeglid ja igal vaatajal oli võimalus valida, kas ta vaatab otse laval toimuvat või läbi peegli.*

avant-garde dance

avangardtants

DEF tantsuvorm, mis harjumuspäraseid väljendusvahendeid hüljates rajab teed uutele.

*Tantsu seisukohalt on avangardismile võimalik vaadata kahest vaatepunktist: kunstiajaloo või tantsuajaloo omast. 20. sajand on tantsuajaloos näinud kaheharulist mässu akadeemilise stiili vastu. Üheltpoolt Balanchine'i balletiuuendus ja hilisemate postmodernsete koreograafide lavastused balletitruppidele ning teiseltpoolt *moderntants, kus iga uus põlvkond – kui mitte iga järgmine koreograaf – on loonud oma originaalse stiili. Kunstiajaloo seisukohalt on aga *postmodernne tants oma eitava suhtumisega kõige lähemal ajaloolisele avangardkunsti liikumisele. (IEoD)*

>Akoku Butoh; New Dance; Poor Dance movement; postmodern dance (in United States);

bodily attitude

füüsiline/(kehaline) hoiak

DEF *kehahoiakus kajastuv suhtumine parasjagu sooritatavasse liikumisse/tegevusse. (B)

body
keha
DEF tantsu subjekt.
1960. aastad oli keha "vabastamise" aeg. Tantsijatele tähendas see regulaarsetest treeningutest loobumist ning alternatiivsete kehatehnikatega (näiteks idamaised võitluskunstid) tegelemist. 1970. aastatel tajuti keha kunsti materjali ja uurimisobjektina. 1980. aastatel taheti saavutada kontroll nii keha enda kui kujutluspiltide üle, mida see keha esile kutsus. See tähendas ühtlasi, et tantsija pidi olema treenitud võimalikult paljudes eri stiilides. Samuti andsid 1980ndad kehale tagasi tema seksuaalse ja emotsionaalse tähendus. (B)
> ***bodily attitude; body, use of; 'French' body; gesture; natural body; posture;***

body, use of
kehakasutus
**Postmodernses tantsus kasutatakse keha pigem tantsu subjekti kui kujundliku väljendusvahendina. *Analüütiline postmodernne tants pöörab peaaegu teaduslikku tähelepanu keha funktsioneerimisele (alates liikumisest ja lõpetades söömise, eritamise ja magamisega (E). *Uus tants toetub tavalise keha mõiste muutumisele. Kui 1960. aastatel tähendas *loomulik keha treenimatust, siis 1980ndateks oli tervisespordiga tegelemise populaarsus sedavõrd kasvanud, et ka tavaline keha pidi olema pigem treenitud. Seetõttu tuli ka tantsu tagasi tantsija *meisterlikkus.*
> **bodily attitude; virtuosity;**

breakaway dances (B)
lahtimurde tantsud
DEF *postmodernse tantsu algusfaas (1960. aastad).
*Lahtimurde tantsude perioodi iseloomustab äge *ajaloolise moderntantsu elitaarsuse eitamine. Esimesed postmodernsed koreograafid pidasid oma ülesandeks varasema moderntantsu puhastamist, kuna tundsid, et see pole täitnud oma lubadusi keha kasutamise ega tantsu funktsioonide osas. Nad tegelesid kõikvõimalike vormiliste ja sisuliste katsetustega, mis lõid aluse nii 1970. aastate *analüütilisele postmodernse tantsule kui ka 1980ndate *uue tantsu tekkimiseks. (B ja E)*
> **compositional method; experimentalists; Judson Dance Theatre; natural body;**

breakdown of boundaries between the art forms
kunstiliikide vaheliste piiride hägustumine
DEF võimatus mingit kunstiliiki üheselt määratleda.
**Analüütilise postmodernse tantsu viljelejad keskendusid tantsu põhiolemuse otsimisele ning seega pöördusid ära teistest kunstiliikidest. *Lahtimurde tantsude perioodi - eriti aga *uue tantsu - koreograafide seas oli neid, kes inspiratsiooni ammutasid teistliiki esitusvormidest ja kunstialadelt. Piiride hägustumise tulemusena hakkas kunstiliigi määratlus sõltuma tegijate vabast volist või sellest, millisel alal kunstnik kõigepealt oma hariduse oli saanud. (B)*
> **multimedia; multimedia event; multimedia spectacle;**

chance method
juhus(likku)se meetod
DEF *kompositsioonimeetod, mille puhul *koreograafiline struktuur sünnib juhuslike vormivalikute tulemusena.
*Erinevatest elementidest (nt tegevused, lõigud *liikumismaterjali, liigutuste sooritamise ajastus, esitaja(te) asetus ruumis jne.) tehakse mingil liisuheitmise viisil (mündi viskamine,*

*täringu veeretamine jms.) juhuslik valik. Sarnaselt on võimalik loosida ka millised elemendid kokku käivad, elementide järjestuts ja elementide esitajate arvu. Lisaks piiramatute loomisvõimaluste tekitamisele on meetodil ka psühholoogiline funktsioon: sunnib koreograafi osaliselt loobuma *koreograafilisest kontrollist.*
> **cut-up method;**

choreographic control (B)
koreograafiline kontroll
DEF kontroll loomeprotsessi üle
> **chance method; hegemony; indeterminancy, method of; interlocking instructions, method of; spontaneous determination; partnership;**

choreographic device = formal device
koreograafiline võte

choreographic formulae (B)
koreograafilised valemid
DEF *koreograafilise struktuuri loomise kokkuleppelised põhimõtted.
*Koreograafiliste valemite järgi töötamine oli iseloomulik *ajaloolisele moderntantsule. *Postmodernse tantsu koreograafid püüdsid igasugustest (vormilistest) piirangutest vabaneda.*

choreographic material = movement material
koreograafiline materjal

choreographic method (B) = compositional method
koreograafiline meetod

choreographic structure (P-D)
koreograafiline struktuur
DEF viis, kuidas tants on koostatud.
> **collage; game structure; jungle-gym-like structure; narrative structure; plot structure; time structure;**

choreographic technique (B) = choreographic method
koreograafiline tehnika

choreography[1]
koreograafia[1]
DEF (alates 18. sajandist) tantsude koostamise kunst. (Ox)
> **body; choreographic structure; compositional method; formal device; movement;**

choreography[2] (B)
koreograafia[2]
DEF (teatud tüüpi) füüsiliseks muudetud kirjutis (Robert Dunn)
> **score;**

classical modern dance = historical moderndance
klassikaline moderntants

collage
kollaaž
DEF erinevate *kompositsioonimeetodite põimimisel sündinud *koreograafiline struktuur.

collective method
kollektiivne meetod
DEF demokraatlik *kompositsioonimeetod.
Puudub vahe koreograafi ja esitajate vahel: kõik on võrdsed osalised loomeprotsessis.
> **objectivity[1]; partnership;**
≠ **hegemony;**

comparison
võrdlus
DEF *vormivõte, mis seisneb liigutuste kõrvutamises.
> **contrast; repetition; reversal; stillness**

completion of tasks (B)
ülesannete täitmine
DEF *kompositsioonimeetod, mille puhul *koreograafiline struktuur sünnib sellest, et koreograaf pakub välja erinevaid ülesandeid ja esitajad sooritavad neid vabalt valitud moel.
Ülesannete sooritamise meetod aitab liikumist eemaldada koreograafi isiklikust stiilist ja väljenduslaadist.
> **handling objects, method of; interlocking instructions, method of; objectivity[1];**

components of movement
liikumise koostisosad
DEF kehaline koordinatsioon *dünaamika, ajastus, liikumise loodud ruumiline kujund, kehaosade ja kehade vahelised suhted. (P-D)
> **pure movement;**

compositional method
kompositioonimeetod
DEF moodus, kuidas koostada *koreograafilist struktuuri.
*Postmodernses käsitluses on see pigem loovuse üles näitamise kui liigutuste leiutamise moodus. Sageli kasutatakse *koreograafilise struktuuri loomisel *argiliiumist ja erinevaid*

objekte; kaasatakse etendusse tekst ja video; püütakse tekitada esitaja ja vaataja vahele uut tüüpi suhet; esile kutsuda uusi ruumi, aja ja keha kogemise viise. (B)
> chance method; choreographic structure; completion of tasks; cut-up method; everyday movement; handling objects, method of; improvisation; indeterminancy, method of; radical juxtaposition; 'reading' space; spoken word, use of; stripped-down activity; talking while dancing;

conceptual dance
kontseptuaalne tants
DEF etendus või *ettenäitamine, mille *koreograafiline struktuur tegeleb mingi probleemi või teooriaga.
Kontseptuaalsele tantsule on iseloomulik programmilisus, mis tähendab, et liigutused ei ole valitud mitte nende väliste või väljenduslike omaduste tõttu, vaid need tulenevad teatud eesmärkidest, plaanidest, skeemidest, reeglitest, kontseptsiooniest või probleemidest (Michael Kirby). (B)

concert of dance (B)
tantsuesitluskava
DEF mitme erineva koreograafi või mitme erineva tantsuteose järjest publikule esitamine.
> dance event; one-night stand; presentation;

contact improvisation
kontaktimprovisatsioon (E)
DEF *improvisatsiooni stiil, mis kulgeb pidevalt loomupärase tasakaalu leidmisest selle kaotamiseni ja taas uue leidmiseni, mida esitatakse tavaliselt duetina ning milles kasutatakse tõsteid ja langemisi. (E)
Kontaktimprovisatsioonile pani aluse Steve Paxton 1972. aastal. Sellele omistatakse ka sotsiaalseid kaastähendusi: improvisatsioon tähendab vabadust ja kohanemist, partneri toetamine tähendab usaldust ja koostööd. Sel moel loob kontaktimprovisatsioon alternatiivse sotsiaalse võrgustiku inimeste vahel, kes sellega tegelevad. (B)

contrast
kontrast
DEF *vormivõte, mis seisneb liigutuste vahelises kontrastis.
> comparison; repetition; reversal; stillness;

control = choreographic control
kontroll

cooperative dance production (B) = collective method
ühine tantsulavastamine

costume
kostüüm
DEF riietus, mida kasutatakse tantsuetenduses.
*Postmodernsetes tantsuetendustes kasutatakse sageli kostüümina treening- või argiriietust, eriti kehtib see *analüütilise postmodernse tantsu kohta. (B)*

cut-up method
lõikemeetod
DEF kompositsiooni meetod, mille puhul *koreograafiline struktuur sünnib olemasoleva *partituuri osadeks jaotamise ja meelevaldselt uuesti tervikuks ühendamise tulemusena. (B)
Meetod pärineb dadaistidelt.

dance event
tantsusündmus
DEF organiseeritud võimalus esitada tantsuteost või liikumist.

dance structure = choreographic structure
tantsu struktuur

dance theatre
tantsuteater
DEF tantsuvorm, mis seob verbaalse teksti, rütmilise ja *argiliikumise üheks tervikuks. (E)
> **metaphorical dance theatre;**

devotional expression (B)
palvuslik väljendus
*Iseloomulik *metafoorsele tantsuteatrile. Mõnel juhul ei püüta tantsu kaudu edastada tähendust, vaid panna vaatajad midagi ühiselt kogema. Tants muutub siis otsekui ühiseks rituaaliks või meditatsiooniks. (P-D)*
> **metaphoric dance theatre;**

discussion of choice patterns (as part of *presentation) (B)
valikumustrite üle arutlemine (*ettenäitamise käigus)
*DEF *koreograafilise struktuuri koostamisel tehtud valikute põhjendamine (ja selle kaasamine *koreograafilisse struktuuri ühe elemendina).*
**Judsoni Tantsuteatris ärgitas Robert Dunn - üks rühmituse rajajaid - oma kaaslasi endi *kompositsioonimeetodite ja *liigitussõnavara valikuid sõnastama. Hiljem sai sellest üks *kõnekasutuse viise tantsuetendustes. (B)*
> **choreographic structure;**

double-edged aesthetic = doubly-coded aesthetic
kahe teraga esteetika

doubly-coded aesthetic
topeltkodeeritud esteetika
DEF esteetika, mis hõlmab ühest küljest tavapublikule mõistetavaid popkultuurilisi tähendusi ja teisest küljest vaid asjatundjatele arusaadavat, eriala ajaloost lähtuvat tähenduslikkust.
**Postmodernsesse tantsu tuli topeltkodeeritud esteetika mõiste postmodernsest arhitektuurist. (B)*
> **irony; multivocal meaning;**

dynamics
dünaamika
DEF energia kasutamise muutused liikumisel. (P-D)

earlier generation of postmodern dance (B)
postmodernse tantsu varasem põlvkond
DEF postmodernse tantsu viljelejad 1960ndatel ja 1970ndatel aastatel.
> **analytic postmodern dance; breakaway dances; metaphoric dance theatre;**
≠ **later generation of postmodern dance;**

elements of theatricality = theatrical elements
teatraalsuse elemendid

everyday movement
argiliikumine
DEF tavaliste inimeste igapäevased toimingud
> **real movement;**

experimentalists
eksperimentalistid
DEF *Judsoni Tantsuteatris õpikodades osalejad.

expression
väljendus
DEF tantsuvälise (emotsionaalse või kirjandusliku) tähenduse edastamine liikumise kaudu.
> **devotional expression; expressive element; new expression;**

expressive element
väljenduslik element
DEF liikumise koostisosa, mis viitab tantsust väljapoole ning ilmneb pingutuse üksikasjades, kehaosade omavahelises asetuses ja keha asukohas ruumis (P-D)

external functions, elimination of (B)
väliste funktsioonide kaotamine
DEF piirdumine sellega, et tantsu ainuke funktsioon on tantsu määratlemine.
*Tantsu väliste funktsioonide hulka võib arvata näiteks isikliku väljenduse, tähenduse, teatrile omase illusiooni loomise. Väliste funktsioonide hülgamine iseloomustab *analüütilise postmodernse tantsu koreograafe-esitajaid. (B)*
> **anti-illusionistic approach; objectivity[1];**

formal device (D)
vormivõte
DEF vahend*koreograagilise struktuuri loomiseks liigutuste tasandil.
> **comparison; contrast; repetition; reversal; stillness;**

'French' body (J&G)
"prantsuse" keha
DEF prantsuse kaasaegsele tantsule iseloomulik keha
*"Prantsuse" keha on meelega väljaspool igasuguseid norme: see on tajutav mässulise, õela ja vastikuna. See on keha, mis väljendab end ülepingutatud või teravate *žestidega. Samuti omistatakse "prantsuse" kehale kirglikku tundeküllasust ja ebaloogilisust. "Prantsuse" iseloomustab ka äärmine heteroseksuaalsus.*

game structure
mängulik struktuur
DEF *koreograafiline struktuur, mis põhineb mingi sport- või seltskonnamängu reeglitel.

gesture (D)
žest
DEF üksiku kehaosaga sooritatud tähenduslik liigutus.
Tähenduslik liigutus on näiteks peanoogutus, käega lehvitamine.

Grand Union
Võimas Liit (E)
DEF muutuva liikmeskonnaga Ameerika koreograafide-esitajate rühmitus aastatel 1970-1976. (IEoD)
Rühmitus kasvas välja Yvonne Raineri improvisatsioonilisest etendusest „Kestev projekt, mida muudetakse iga päev" (Continuous Project Altered Daily). Eklikult on Võimast Liitu peetud Raineri trupiks. Võimsat Liitu huvitas teatrimaagialt salapära ära võtmine ning tahe luua ühine pind kunsti ja elu vahel. Etendused olid ebapüsivad ja ennustamatud, kuna muusika, kostüümid ja rekvisiidid leiti sageli viimasel minutil ning esinemispaik korrastati vahetult enne etendust. Rühmitus rõhutas koostöö väärtust ja näitas seda, kuidas viimane määrab tegevuse tähenduse. (E ja IEoD)
> **rehearsal behaviour;**

handling objects, method of
esemete käsitsemise meetod
DEF *kompositsiooni meetod, mille puhul *koreograafiline struktuur sünnib igapäevaste esemete (ebaotstarbekast) käsitsemisest.
*Üks *kompositsioonimeetoditest, mis aitab liikumist distantseerida koreograafi isiklikust stiilist ja väljenduslaadist.*
> **completion of tasks;**

hegemony
hegemoonia
DEF koreograafi ja esitajat mitte võrdsustav suhe loomeprotsessis. (B)
*Hegemoonia lähtub *ajaloolisele moderntantsule iseloomulikust imiteerimiskultusest: liigutuse otsesest ülekandumisest õpetajalt õpilasele. Sellest lähtuvalt moodustatud trupid on hierarhiliselt organiseeritud. (B)*
> **interlocking instructions, method of;**
≠partnership;

heroism of the ordinary (B)
argise kangelaslikkus
DEF tavalise eelistamine elitaarsele .
**Postmodenrse tantsu üks taotlusi oli kaotada piirid elu ja kunsti vahel. Tantsuetendustesse jõudis *loomulik keha ja igapäevased asjad. *Analüütilist postmodernset tantsu iseloomustas ülim asjalikkus ja kostüümidena kasutati argi- või treeningriietust. (B ja E)*
> **analytic postmodern dance; anti-illusionistic approach; natural body;**

historical modern dance (B)
ajalooline moderntants
DEF tantsuvool, mis põhineb 1920ndatel ja 1930ndatel esile kerkinud koreograafidel ja nende välja töötatud individuaalsetel *tehnikatel ja etendamisstiilidel.
*Ajaloolise moderntantsu koreograafid leidsid kõik individuaalse *liikumiskeele väljendamaks tundetoone ning edastamaks sotsiaalseid sõnumeid stiliseeritud liigutuste ja *dünaamika kaudu.*

improvisation
improvisatsioon
DEF *liikumise loomine *liikumise käigus Improvisatsioonis on ühendatud nii loomine kui täideviimine. (P-D)
> **objectivity[1]; partership;**

indeterminancy, method of (B)
otsustamatuse meetod
DEF *kompositsioonimeetod, kus esitajad sekkuvad *koreograafilise struktuuri loomisse piiritletud *improvisatsiooni kaudu.

instruction *score (B)
juhiste *partituur
> **interlocking instructions, method of;**

interlocking instructions, method of (B)
vastastikku põimuvate juhiste meetod
DEF *kompositsioonimeetod, mille puhul *koreograafiline struktuur sünnib koreograafi antud käskluste tulemusena.
*Käsklused võivad puudutada näiteks esitaja(te) fookust, *liikumise tempot, suunda, *tegevust üldse jne. Ühest küljest muudab meetod nähtavaks koreograafi asendi loomisprotsessis ning üleoleku esitajast, teisest küljest - olenevalt juhiste rangusest - jätab esitaja(te)le suhteliselt suure tõlgendusvabaudse.*
> **hegemony; instruction score;**

irony
iroonia
**Uues tantsus avaldub iroonia esitatava teksti ja *liikumise kontrastis. Tekst esitab tähendusi selgelt, otse, samas kui seda kommenteeriv *liikumine kriibib, ärritab vaatajat ja on vastuolus tema arusaamaga varem tuttavast loost.*
> **multivocal meaning;**

Judson Dance Theatre (B)
Judsoni Tantsuteater (E)
DEF lõdvalt organiseerunud rühm koreograafe ja erinevate valdkondade kunstnikke, kes kohtusin iganädalastes õpitubades Judsoni mälestuskirikus Greenwich Village'is New Yorgis aastatel 1962-1964.
*Judsoni Tantsuteater kasvas välja helilooja Robert Dunn'i tantsukompositsiooni tundidest. Lõppkokkuvõttes tõid nad kahekümnes *tantsuesitluskavas lavale rohkem kui 200 tantsu, millest enamik oli *ühekordsed etendused. Judsonlased tõstatasid põhimõttelisi küsimusi: milline on tantsuteose identiteet, kuidas tantsu määratleda ja milline peaks olema *tehnika iseloom. Judsoni Tantsuteatris osalesid nii tantsijad-koreograafid kui ka muusikud-heliloojad ja kujutavad kunstnikud.*
> **breakaway postmodern dance; compositional method; experimentalists; natural body;**

jungle-gym-like structure (B)
mänguväljakulik struktuur
DEF *kompositsioonimeetod, mis kaustab liikumise leiutamiseks esinemispaika asetatud esemeid, seadeldisi, skulptuure jms.

kinetic art (B)
liikumiskunst

later generation of postmodern dance (B)
postmodernse tantsu hilisem põlvkond
DEF postmodernse tantsu viljelejad alates 1970ndatest aastate lõpust
> **new dance;**
≠ earlier generation of postmodern dance;

literary device (B)
kirjanduslik võte
DEF viis, kuidas koreograaf segab abstraktseid elemente tähenduslikega, et *liikumise kaudu edasi anda süžeed.
*Taastekkinud huvi loomuliku keele vastu tõi 1980. aastatel kaasa ka huvi *narratiivse struktuuri vastu tantsudes.*

literary meaning (B)
kirjanduslik tähendus
DEF sündmuste loogilises kulgemises sisalduv psühholoogiline tähenduslikkus.

massmedia theatre = metaphoric dance theatre
massimeediateater (E)

meaning, rejection of (B)
tähenduse hülgamine
DEF *postmodernse tantsu varasema põlvkonna loobumine *süžeelisest struktuurist tantsuetendustes.
*Tantsu peamiseks sisuks *lahtimurde tantsudes ja ainsaks sisuks *analüütilistes tantsudes oli tants ise.*
> **reflexive meaning;**
≠ **literary meaning; plot structure;**

medium of dance (B)
tantsu esitusvorm
DEF liigutus ja liikumine
> **abstract movement; components of movement; everyday movement; movement[1]; movement[2]; movement language; movement material; movement vocabulary;**
pure movement; real movement;

metaphoric dance theatre
metafoorne tantsuteater (E)
DEF tantsuvorm, mis kujundite vahendusel tegeleb vaimsete küsimuste ja kogukonna temaatikaga.
*Metafoorne postmodernne tants kerkis esile samaaegselt (1960ndate lõpp 1970ndad) *analüütilise postmodernse tantsuga. Läänemaailmast väljapoole jääva tantsutraditsiooni tundma õppimine tõi kaasa huvi tanstu vaimse, religioosse, tervendava ja sotsiaalse rolli vastu. Tants muutus vaimse väljenduse kandjaks. Metafoorne tantsuteater ühendab endas *žesti, *liigutust, muusikat, kõne, valgust, mõnikord ka maitseid ja lõhnu, olles oma vormilt tantsu, teatri ja ooperi vahepeale. Oma kujundliku ja teatraalse väljenduslaadi poolest sarnaneb metafoorne tantsuteater *ajaloolise moderntantsuga, ent kasutab *postmodernsele tantsule omaseid meetodeid ja võtteid. (B)*
> **theatrical elements; devotional expression;**
≠ **analytic postmodern dance;**

metaphoric post-modern dance (B) = metaphoric dance theatre

metafoorne postmodernne tants

method, freedom of

meetodivabadus

DEF vabadus eksperimenteerida erinevate *kompositsioonimeetodite ja *liikumistega.

*Selline ekperimenteerimine väljendas protesti *ajaloolises moderntantsus välja kujunenud *koreograafiliste valemite ja *tehnikate vastu.*

> **compositional method; experimentalists;**

≠ **choreographic formulae;**

modern dance

moderntants

DEF kaasaegne tantsuvorm, mis 20. sajandi algul tekkis protestiks klassikalise balleti akadeemilisele stiilile.

**Postmodernse tantsu esile kerkimise ajaks hõlmas moderntants peaaegu igasugust balletist ja meelelahutusest eristuvat *lavatantsu. (B)*

movement language

liikumiskeel

DEF kogum (ühe koreograafi) kunstilisi ja stiililisi valikud *liikumismaterjalist ja *tehnikatest ning *kompositsioonimeetoditest ja *vormivõtetest. (P-D)

**Postmodernse tantsu liikumiskeelt iseloomustab eklektika.*

> **alternative movement; formal device; movement material; movement vocabulary; technique;**

movement material

liikumismaterjal

DEF igasugune liikumine ja kõikvõimalikud liigutused, millest on võimalik tantsu koostada.

> **abstract movement; alternative movement; movement language; movement vocabulary; everyday movement; pure movement;**

movement opera (Merdith Monk) = metaphoric dance theatre

liikumisooper (E)

movement per se = pure movement

liigutus-iseeneses

movement theatre = metaphoric dance theatre

liikumisteater (E)

movement vocabulary
liigutussõnavara
DEF kogum (ühe koreograafi) kunstilisi ja stiililisi valikud *liikumismaterjalist ja *tehnikatest ning *kompositsioonimeetoditest ja vormivõtetest ühe tantsuteose raames. (P-D)
≠ movement language;

movement[1]
liigutus
DEF üksiku kehaosa füüsiline tegevus.
> **movement material; movement vocabulary; pure movement; real movement;**

movement[2]
liikumine
DEF keha kui terviku füüsiline tegevus.
> abstract movement; components of movement; everyday movement; movement language; movement material; movement vocabulary; natural movement;

multimedia
multimeedia
DEF mitme esitusvormi korraga kasutamine. (ÕS)
> **breakdown of boundaries between the art forms; multimedia event; multimedia spectacle;**

multimedia event (B)
multimeediasündmus
DEF erinevate kunstiliikide kohtumine postmodernismile ainuomases etendusolukorras.
Raskesti määratlevate kunstiteoste loomine erinevate kunstiliikide esindajate koostöös.

multimedia spectacle
multimeediaetendus
DEF etendus, milles kasutatakse mitut erinevat esitusvormi korraga.
*Tantsus on multimeedia etendused eriti populaarsed alates 1980ndatest, mil *uus tants tõi tantsukunsti tagasi teatraalsuse ja vaatemängulisuse.*
> **multivocal meaning; new expression; new theatricality;**

multivocal meaning (B)
mitmehäälne tähendus
DEF tähendus, mis tekib sulamina mitme erineva väljendusvahendi üheaegselt edastatavast sisust.
**Uue tantsu puhul on emotsionaalne või jutustav sisu tabamatu ja katkendlik. Tantsu tähendus avaldub korraga mitme, sageli ebakõlalise kanali kaudu.. Mitme esitusvormi olemasolu võimaldab edastada lahknevaid tähendusi õõnestades või irooniliselt vastu rääkides ühele kindlale tähendusele. (B)*

musical collaboration
muusikaline koostöö
DEF koerograafi/esitaja ja helilooja/muusiku vaheline koostöö.
*1960. aastatel (*Judsoni Tantsuteatris) lõhuti tavapärane suhe muusika ja tantsu vahel: tantsijate liikumisest muutus elavaks partituuriks, mida muusikud laval tõlgendasid; muusikat esitati ilma tantsuta julgustamaks publikut vaatama muusikute mängu kui tantsu; esitati tantsu kui saadet muusikale, mitte vastupidi nagu oli senini tavaks olnud.*
*1970. aastatel loobuti muusikalisest koostööst üldse: *analüütilise postmodernse tantsu viljelejad eelistasid sageli tantsida vaikuses ning *metafoorse tantsuteatri esindajad olid pahatihti nii koreograafid kui heliloojad ühes isikus.*
*1980ndad toovad muusikalise koostöö tantsukunsti tagasi. Muusikast saab üks oluline väljendusvahend *postmodernses vaatemängus. Postmodernne kunst on võtnud endale eesmärgiks kõrg- ja popkultuuri vahelise lõhe kaotamise ja nii tekib koostöö ka *uue tantsu ning kaasaegse popmuusika vahel. (B)*
> **musicality, rejection of;**

musicality, rejection of
musikaalsuse hülgamine
DEF tantsu ja muusika kompositsioonide (*fraas, *rütm, *dünaamika) kooskõla kaotamine.
*Üks põhilisi *postmodernse tantsu erinevusi modern- ja klassikalisest tantsust.*
*1960. aastatel püüti *lahtimurde tantsudes (*Judsoni Tantsuteatris) selle asemel, et luua tantse muusikat matkides, üle kanda muusikalise kompositsiooni elemente ja ideid koreograafilise struktuuri / liikumise loomisesse. Kasutati väga erinevat stiili ja erinevatest ajastutest pärit muusikat. Veelgi enam, muusika asemel kasutati taustana näiteks tantsijate endi tekitatud helisid (kõne, laulmist, naeru, hingamist jne.).*
**Analüütilist postmodernne tants loobus helitaustast sageli üldse ning esitas tantse vaikuses. Põhiliselt sellepärast, et 1960ndate lõpus ja 1970ndate algul seostas tants end rohkem kujutava kunsti kui etenduskunstidega. Lisaks oli sel ajal valitsenud minimalistlikule kunstivoolule iseloomulik, et iga kunstiliik tegeles vaid iseendaga ning oma põhiolemuse otsimisega.*
*1980. aastatel pöördus *uus tants tagasi sarnase muusikalise suhte juurde kui 1960ndate *lahtimurde tantsud. (B)*
> **musical collaboration;**
≠ theatrical elements, rejection of;

narrative structure
narratiivne struktuur
DEF *koreograafiline struktuur, mis annab edasi *kirjanduslikku tähendust, aga ei tee seda lineaarselt, vaid katkendlikult.
*1960.-1970. aastatel vältisid koreograafid-esitajad *koreograafilise struktuuri tuginemist *kirjanduslikul tähendusel või lõhkusid seda erinevate meetoditega (näiteks *kollaaž). *Uus tants aga asetab jutustuse mõnda teist kunstiteost või autorit matkides või tsiteerides uude taustsüsteemi.(B)*
> **new narrative; postmodern fairytale;**
≠ plot structure;

natural body
loomulik keha
DEF treenimata keha.
≠ technique; virtuosity;

natural movement
loomulik liikumine
DEF liikumine, mis (kunstilisest stiliseerimisest hoolimata) järgib normaalse kehalise tegevuse loogikat.

nature of dance
tantsu olemus
Tants on tants mitte oma sisu vaid konteksti poolest, see tähendab üksnes sellepärast, et see on raamistatud tantsuna.

new dance (B)
uus tants
DEF tantsuvorm, mis kerkis esile 1980. Aastatel Ameerika Ühendriikides ning mis ilmutas taas huvi tähenduse ning teatraalse lavastamise vastu.
*Meelelahutsulikud väärtused, huvi pop- ja subkultuuri vastu ühendavad uut tantsu sellega, mida teistel kunstialadel seostatakse postmodernismiga. Lisaks tõi kultuurilise mitmekesisuse esteetika *postmodernsesse tantsu, mis seni oli vaid valgete pärusmaa, ka mustanahalisi koreograafe-esitajaid ning neile iseloomulikud poliitilised ja sotsiaalsed teemad. Postmodernismile omane huvi ajaloo ning traditsiooni vastu suunas osa uue tantsu koreograafe koostööle balletitruppidega. Lisaks kaasnes postmodernse ihaga ühendatud kunsti järele lavatantsu ja seltskonnatantsu segunemine. Uut tantsu köitsid ka tehnoloogilised uuendused ja vaatemängulisus, mis tõi muuhulgas tagasi tantsijate *meisterlikkuse nõude. Huvi keele, teksti – semiootika - vastu juhtis uue tantsu *uut tüüpi narratiivi juurde. (B)*
> **narrative structure; new expression; new narrative; new theatricality; postmodern fairytale; postmodern spectacle;**

New Dance (P-D)
Uus Tants
DEF avangardtants Inglismaal.

new *expression (B)
uut tüüpi *väljendus
**Uue tantsu *liikumiskeel on vaid osaliselt väljenduslik: jääb osaliselt abstraktseks ega allu ühesele tõlgendamisele. Põhiliseks *väljenduse kandjaks on muusika.*
> **abstract movement; expression; multivocal meaning; musical collaboration;**

new fairytale = postmodern fairytale
uut tüüpi muinasjutt

new narrative
uut tüüpi narratiiv
DEF narratiiv, mis on üheaegselt jälgitav mitmel eri tasandil ja mida esitatakse erinevate esitusvormide vahendusel; mitme jutustuse üheaegne esitamine. (B)
*Põhineb soovil uurida milliste esitusvormide vahendusel ja kuidas tants lugusid räägib. *Uuele tantsule sobisid kõikvõimalikud jutustuseliigid ja esitusvormid: autobiograafiad, biograafiad, ilukirjandus, poliitilised dokumendid, intervjuud; viipekeele või muu*

*žestisüsteemi kasutamine *liikumiskeelele lisaks. Üks iseloomulikemaid narratiivi vorme *uues tantsus on *postmodernne muinasjutt.*
> **multivocal meaning; postmodern fairytale;**

new theatricality (B)
uut tüüpi teatraalsus
DEF 1980. aastatel uuesti tärganud huvi lavastamise pildilise ja helilise külje vastu.
*Kui *analüütiline postmodernne tants leidis, et *teatraalsed elemendid pärsivad *tantsu olemuse esile toomist, siis *uus tants hakkas taas tähelepanu pöörama teatri tehnilisele ja kunstlikule poolele. Tantsuetendused muutusid vaatemängulisteks *multimeedia etendusteks.*
> **postmodern spectacle;**
≠ **theatrical elements, rejection of;**

non-linguistic aspect of speech (P-D)
kõne mitte-lingvistiline tahk
DEF kone mitte-sõnaline tasand.
Kõne puhul toimub kommunikatsioon kõikidel tasanditel: nii sõnalisel kui mitte-sõnalistel. Kõne kiirus, kõnelemast lakkamine ja kõnelema hakkamine, vahele segamised, vaikimine, rõhuasetused - kõik see väljendab midagi.
> **musicality, rejection of; spoken word, use of;**

objectivity[1]
objektiivsus[1]
DEF liigutuse distantseeritus koreograafi isiklikust stiilist ja väljenduslaadist.
**Analüütilise postmodernse tantsu puhul aitas objektiivsust saavutada - lisaks erinevatele *kompositsioonilimeetoditele - liigutuste sooritamine sellise *füüsilise hoiakuga justkui tehtaks mingit tööd või tegeletaks muu *argiliikumisega. (B)*
> **bodily attitude; completion of tasks; handling objects, method of; partership;**
≠ **hegemony; interlocking instructions, method of;**

objectivity[2] = anti-illusionistic approach
objektiivsus[2]

objects behaviour = handling objects, method of
esemetelele suunatud käitumine

one-night stand (B)
ühekordne etendus
DEF etendus, mida esitati vaid korra.
**Judsoni Tantsueatri koreograafid-esitajated eelkõige keeldusid tantsudesse "kinni jäämast". See tähendas repertuaari eitamine tantsukunstis. Lisaks aitas *improvisatsioon *kompositsioonimeetodina teadvustada tantsu üürikest loomust - siin ja praegu.*

originality
originaalsus
**Uues tantsust on originaalsuse mõõdupuuks tsiteerimisviisi erinevus.*

partnership
partnerlus
DEF koreograafi ja esitajat võrdsustav suhe loomeprotsessis.
Partnerluse eesmärk on muuta õppimise ja proovitegemise protsess objektiivsemaks ja mitteisikuliseks (Paxton). (B)
> **objectivity[1];**
≠ **hegemony;**

pastiche
pastišš
DEF teadlik matkimine. (VL)
Tants, mis teadlikult jäljendab mõne teise ajastu, suuna või autori stiili või motiive.

pedestrian movement (B) = everyday movement
tavaline liikumine

performance attitude (B) = bodily attitude
esitamishoiak

performing place
esinemispaik
DEF koht, kus viiakse läbi etendusi.
**Lahtimurde tantsude esinemispaikad olid ebatraditsioonilised, näitekst kunstigaleriid, kirikud, pööningud. Tants kolis tantsuilmast ära kujutava kunsti maailma: osaliselt sellepärast, et kujutavad kunstnikud liikusid eemale objektide loomisest. Selles kontekstis sobisid *tantsusündmused nii esteetilselt kui praktiliselt muuseumide ja kunstifestivalide kavasse.*
**Analüütilise postmodernsele tantsule sobisid ükskõik millised tühjad, hästivalgustatud ruumid, *metafoorsele postmodernsele tantsule endiselt mittetraditsioonilised esinemispaigad.*
**Uue tantsu etendused viidi seltskondlikku taustsüsteemi: diskoteekidesse, klubidesse jne. (B)*

phrase
fraas
DEF liigutuste jada, millel on algus, kestvus ja lõpp. (P-D)
Liikumisfraas võib kesta ühe hingetõmbe, teatud arvu lööke või minuteid.

physical intelligence (B)
kehaline intelligentsus
DEF keha "kuulamise" ja juhtimise võime.
Senso-motoorse süsteemi töötamine kooskõlas ümbritsevast keskkonnast teadliku vaimutegevusega.

playfulness
mängulisus
*Mängu esitamine kunstina oli mõeldud *ajaloolise moderntantsu suursugust tõsidust välja naerma. (B)*

plot structure (B)
süžeeline struktuur
*DEF *koreograafiline struktuur, mis lineaarselt annab edasi *kirjanduslikku tähendust.*
> **literary meaning;**
≠ **narrative structure;**

Poor Dance movement (B)
Vaese Tantsu liikumine
DEF *avangardtants Saksamaal.

postmodern dance (in United States)
postmodernne tants (Ameerika Ühendriikides)
DEF avangardtants, mis hõlmab 1960ndate *lahtimurde tantsu, 1970ndate *analüütilist postmodernset tantsu ja *metafoorset tantsuteatrit ning 1980ndate *uut tantsu Ameerika Ühendriikides ning mis tõstatab küsimusi tantsu põhiolemuse kohta. (B)
Postmodensed koreograafid tegelevad küsimustega: "Mis on tants, kes sellega tegeleb ja kus tantsitakse?" Tantsus pärineb termin "postmodernne" koreograafilt (Yvonne Rainer'ilt) 1960ndatest aastatest, seejärel on saanud sellest kriitikute termin ning enamus koroegraafidest peab seda nüüd kas piiravaks või ebatäpseks.
> **braekaway dances; analytic post-modern dance, metaphoric dance theatre; new dance;**
≠ **Akoku Butoh; New Dance; Poor Dance movement;**

postmodern fairytale (B)
postmodernne muinasjutt
DEF klassikalise muinasjutu ümbertöötlus.
Küsimus on selles, kuidas käiakse ümber originaaliga arvestades, et publik on viimasega tuttav. Sellele ainult vihjatakse, ülejäänud tegevus lõhub ja töötleb lugu. Suhted erinevate elementide vahel muutuvad ebastabiilseks tekitades uusi tähendusi, mida iseloomustab poliitiline ja ajalooline tundlikkus. Postmodernne muinasjutt seob omavahel mitmesuguseid lapselikke naudinguid, mis on keskendunud kehale ja täiskasvanulikku naudingut teksti analüüsist.
> **multivocal meaning; new narrative;**

postmodern juxtaposition of disparate elements = radical juxtaposition
postmodernne ühendamatute elementide kõrvutamine

postmodern spectacle(B) = multimedia spectacle
postmodernne vaatemäng

posture
kehahoiak
DEF kehaga tervikuna sooritatud tähenduslik liikumine. (P-D)
Žest, mida toetab kehahoiak, reedab isiklikku väljenduslkkust
> **gesture;**

presentation (B)
ettenäitamine
DEF valmis või pooleli oleva tantsuteose näitamine asjast huvitatuile või ka avalik esitamine laiemale publikule.
*Ettenäitamised on eriti iseloomulikud *Judsoni Tantsuteatri pingevabale õhkkonnale. Ettenäitamine võis sisaldada tööprotsessi verbaalset kirjeldamist ning sellega võis kaasneda ka nähtu üle arutlemine.*
> **discussion of choice patterns (as part of presentation);**

process piece (P-D)
tööprotsess-etendus
DEF tants, milles vaataja ette tuuakse (ka) loomeprotsess.
> **work-in-progress;**

process-oriented work = process piece
protsessile suunatud teos

programmatic dance = conceptual dance
programmiline tants

proscenium theatre (P-D)
eeslavaga teater
DEF traditsiooniline (tõstetud ja kolmest) küljest suletud lavaruumiga teater.
Tekitab ootused kujuteldavast, maagilisest maailmast. Selline distants lavategevuse ja publiku vahel on vajalik muinasjuttude ja tantsudraamade esitamisel.
≠ **anti-illusionist approach;**

pure dance
puhas tants
DEF tants, mis tegeleb üksnes liikumisega. (P-D)
> **abstract dance; abstract movement; analytic post-modern dance; conceptual dance; pure movement;**

pure movement
puhas liigutus
DEF liigutus, mis ei viita väljendusele ega illusioonile. (B)
Puhas liigutus ei ole ei funktsionaalne ega pantomiimiline, kõigest mehaaniline kehaline tegevus. (P-D)
> **abstract dance; abstract movement; pure dance;**
≠ **real movement; theatrical movement;**

radical approach to choreography (B)
äärmuslik lähenemine koreograafiale
DEF *tantsu esitusvormi ümber/uuesti loomine.
> **choreographic method; medium of dance;**

radical juxtaposition (B)
äärmuslik kõrvutamine
DEF *kompositsioonimeetod, mille puhul *koreograafiline struktuur sünnib *liigutuste või *liikumise ebaloogilisel ühendamisel või erinevate *kompositsioonimeetodite ebaloogilisel järjestamisel.
"Ükski tants ei räägi ühest ideest või loost, vaid pigem nende mitmekesisusest, mis etenduses kokku sulab tervikuks ning mis otsustab kogu kogemuse iseloomu" (Yvonne Rainer). (B)
> **collage;**

'reading' a space (B)
ruumi "lugemine"
DEF *kompositsioonimeetod, mille puhul, *koreograafiline struktuur sünnib ruumi või mõne muu struktuuri käsitlemisest liikumise *partituurina.
Muuks struktuuriks(, mida "loetakse") võib olla näiteks lapse joonistus, teiste inimeste tegevus jne. (B)
> **score;**

real movement
pärisliigutus
DEF eesmärgipäraselt sooritatud liigutus. (B)
≠ **gesture;**

reflexive meaning (B)
enesekohane tähendus
DEF tantsu ainus tähendus on liikumine ise.
**Analüütiline postmodernne tants viitab üheltpoolt vormi ja protsessi avastamisele ja mõistmisele, teiseltpoolt iseloomustab seda püüdlemine *objektiivsuse[2] poole. (B)*

rehearsal behaviour (Yvonne Rainer)
proovisaali käitumine
DEF *füüsiline hoiak tantsu esitamisel, mis viitab proovi tegemisele, mitte etendusele.
**Võimsa Liidu *tantsusündmustel võis näha tantsijaid juba enne esinemist laval tegemas soojendust, mis siis järk-järgult kasvas üle etenduseks. (E)*

relation between performer and spectator (B)
esitaja ja vaataja vaheline suhe
DEF esitaja ja vaataja vastastikune tajumisviis.
> **anti-illusionist approach; audience engagement; performing place;**

repetition
korduvkasutus (E)
DEF *vormivõte, milles ühte ja sama liigutust/liikumist korratakse.
Korduvkasutus aitab vaatajal üht kindlat liigutust selgemini tajuda. Toob selle esile, asjastab seda. (P-D)
> **comparison; contrast; reversal; stillness;**

retrograde = reversal
vastandsuunaline (liikumine)

reversal
vastandliikumine (E)
DEF *vormivõte, milles liigutust/liikumist korratakse vastupidiselt (lõpust alguse suunas).
> **comparison; contrast; repetition; stillness;**

rhythm
rütm
DEF liikumise korrastatus ajas. (P-D)

rule game (B)
reeglimäng
DEF *kompositsioonimeetod, mille puhul luuakse *koreograafiline struktuur mõne sport- või seltskonnamängu reeglite alusel.
> **game structure;**

score
partituur
DEF tantsu graafline ülestähendus. (P-D)
*Partituurina võib olla üles märgitud tantsu *ajaline struktuur, esitajate asukohad ruumis, nende liikumistrajektoorid jne. (B)*
> **choreography[2]; instruction score**

score of interloking directions (B) = instruction *score
vastastikku põimuvate suuniste *partituur

site-specific dance
kohaspetsiifiline tants
DEF tants, mille vormi otseselt mõjutab/piiritleb füüsiline *esinemispaik. (B)

smallest unit of dance (B)
tantsu väikseim osake
DEF liigutus või žest.
> **gesture; movement[1];**

space
ruum
DEF igasugune ruum, millele osutatakse kui tantsu püsivale või ajutisele tegevusväljale. (P-D)
> **performing place; space, use of;**

space, use of
ruumikasutus
**Postmodernse tantsu ruumikasutus on hajutatud: puudub hierarhiline jaotus, puudub keskpunkt: iga ruumipunkt võib olla teisega ühtviisi põnev. Esmakordselt kasutas sel moel ruumi Merce Cunningham, keda loetakse *postmodernse tantsu eelkäijaks. Tema ruumikasutus lammutas vaataja harjumuspärase vaate tantsule: olulised momendid esitatakse laval hästi nähtavas kohas, ereda valguse käes. (E)*

spoken word, use of
kõnekasutus
DEF suuliselt esitatava teksti kaasamine tantsuetendusse.
Teksti kasutamine annab koreograafile-esitajale juurde ühe publikuga suhtlemise lisavahendi, mis ühtlasi kasvatab eksponentsiaalselt võimalusi uute tähenduste tekkimiseks tantsus. (B)

spontaneous determination (Yvonne Rainer)
spontaanne otsustavus
DEF *kompositsioonimeetod, mille puhul *koreograafiline struktuur sünnib *juhu(slikku)se meetodi ja *improvisatsiooni kombinatsioonist. (B)
> **chance method; improvisation;**

stillness
liikumatus
DEF *vormivõte, kus esitaja ei tee mitte midagi.
> **comparison; contrast; repetition; reversal;**

stripped-down activity
kärbitud tegevus
DEF *kompositsioonimeetod, mis seisneb tantsu piiritlemises "ühe asjaga". (B)
Kogu tants koosneb näiteks tenniste jalga panemist.

structure = choreographic structure
struktuur

structure device (B) = formal device
struktuuri (loomise) võte

talking while dancing (B)
tantsides rääkimine
DEF üks *kõnekasutuse viise tantsuetenduses.
> spoken word, use of;

task behaviour = completion of tasks
ülesandele suunatud käitumine

technique
tehnika
DEF tantsija kontroll oma liikumisvõime üle ja liikumise stiliseeritus, mis saavutatakse mingi kindla treeningsüsteemi alusel. (P-D)
**Ajaloolise moderntantsu koreograafidel oli tavaks välja töötada isikupärane ja süsteemne treeningsüsteem. *Postmodernse tantsu esindajad hülgasid kindlad tantsutehnikad ning keskendusid liikumise tundma õppimisele ja anatoomiliste põhimõtete rakendamisele. (E)*

Tharpian musicalism (B)
tharpilik muusikalism
*Twyla Tharp oli postmodernne koreograaf, kes esimesena uuris muusika ja tantsu vaheliste pingete iseloomu. Lõi koreograafia ühele muusikapalale ja esitas valmis tantsu teise, kontrastse heliteose taustal. 1980. aastatel tegid sarnaseid katseid teisedki - *analüütilise postmodernse tantsu - koreograafid: esitasid üht ja sama etendust erineva muusika saatel; lõid ühele ja samale muusikapalale koreograafia, mida oli võimalik esitada kord muusikasse, kord kontrastina muusikale; lõid koreograafiat ühele heliteosele, mille autoril hiljem lasksid tumma tantsuvideo põhjal komponeerida uue muusikapala, et selle saatel etendust lõpuks esitada.*
> musical collaboration;
≠ musicality, rejection of;

theatrical dance
lavatants
DEF lava nõuete kohaselt ja kunstilise elamuse pakkumiseks loodud tants, millel enamasti on ka kindel autor või autorite kollektiiv. (E)
> historical modern dance; modern dance; postmodern dance;

theatrical elements
teatraalsed elemendid
DEF meeleolu, karakter, kostüüm, spetsiaalne valgustus, dekoratsioon, rekvisiidid, muusika.
> metaphoric dance theatre; new dance;
≠ theatrical elements, rejection of;

theatrical elements, rejection of
teatraalsete elementide hülgamine
DEF meeleolu, karakteri, kostüümi, spetsiaalse valgustuse, dekoratsioonide, rekvisiitide ja muusika kasutamisest loobumine etendustes.
**Postmodernne tants eristas end *ajaloolisest moderntantsust ja balletist muuhulgas ka teatraalsete elementide hülgamise kaudu.*
> **analytic postmodern dance;**

theatrical movement
teatraalne liikumine
DEF liikumine, mille tähendus on publikule hõlpsasti mõistetav või milles on selged viited tähendusele. (P-D)
> **gesture; literary meaning;**
≠ **abstract movement;**

time constraints
ajalised piirangud
Ajaliste piirangute näiteks on ülesanne: esitada viieminutiline tants poole tunni jooksul. (B)
> **time structure;**

time structure (B)
ajaline struktuur
**Judsoni Tantsuteatris loodi algul sageli tantsude ajalisi struktuure kaasaegsete heliloojate muusikaliste compositsioonide põhjal.*
> **time constraints;**

time, use of
ajakasutus
*Ajakasutus *postmodernses tantsus on lame ja teatrile mitteomane. See on ilma jäetud moderntantsule ja balletile tüüpilisest *fraasi *dünaamikast: ettevalmistus, haripunkt, taastumine.*

unfinished work = work-in-progress
lõpetamata teos

‘wild’ body (J&G) = ‘French’ body
“metsik” keha

virtuosity
virtuoosus
DEF *tehnika näitamine, mis kutsub vaatajais esile imetluse ning tekitab esteetilist naudingut. (P-D)
> **technique;**
≠ **natural body;**

vocabulary = movement vocabulary
sõnavara

work-in-itself
teos-iseeneses
Termin pärineb Ihab Hassanilt, kes seda kasutas modernistliku kunsti kirjeldamisel: lõpetatud, täielik/terviklik/viimistletud ja muutumatu teos. (C)
≠work-in-progress;

work-in-progress
pooleliolev teos
Termin pärineb Ihab Hassanilt, kes seda kasutas postmodernistliku kunsti kirjeldamisel: ebatäileik/mittetterviklik/viimistlemata ja muutlik/muudetav teos. (C)
≠ work-in-itself;

INDEKS INGLISE-EESTI POSTMODERNSE TANTSU SÕNASTIKULE

abstraktne liikumine / abstract movement
abstraktne tants / abstract dance
ajakasutus / time, use of
ajaline struktuur / time structure
ajalised piirangud / time constraints
ajalooline moderntants / historical modern dance
aleatoorika / aleatory technique => **juhus(likkus)e meetod**
alternatiivne liikumine / alternative movement
analüütiline postmodernne tants / analytic postmodern dance
analüütiline tants / analytic dance => **kontseptuaalne tants**
argiliikumine / everyday movement
argise kangelaslikkus / heroism of the ordinary
avangardtants / avant-garde dance
butoh tants / Akoku Butoh
dünaamika / dynamics
eksperimentalistid / experimentalists
eeslavaga teater / proscenium theatre
enesekohane tähendus / reflexive meaning
esemete käsitsemise meetod / handling objects, method of
esemetele suunatud käitumine / objects behaviour => **esemete käsitsemise meetod**
esinemispaik / performing place
esitaja ja vaataja vaheline suhe / relation between performer and spectator
esitamishoiak /performance attitude => **füüsiline hoiak**
ettenäitamine / presentation
fraas / phrase
füüsiline hoiak / bodily attitude
hegemoonia / hegemony
illusiooni vältiv lähenemine / anti-illusionist approach
improvisatsioon / improvisation
iroonia / irony
Judsoni Tantsuteater / Judson Dance Theatre
juhiste *partituur / instruction score
juhus(likku)se meetod / chance method
kahe teraga esteetika / double-edged aesthetic => **topeltkodeeritud esteetika**
keha / body
kehahoiak / posture
kehakasutus / body, use of
kehaline intelligentsus / physical intelligence
kirjanduslik tähendus / literary meaning
kirjanduslik võte / literary device
klassikaline moderntants / classical modern dance => **historical modern dance**
kohaspetsiifiline tants / site-specific dance
kollaaž / collage
kollektiivne meetod / collective method
kompositioonimeetod / compositional method
kontaktimprovisatsioon / contact improvisation
kontrast /contrast
kontroll / control => **koreograafiline kontroll**
kontseptuaalne tants / conceptual dance
korduvkasutus / repetition
koreograafia[1] / choreography[1]
koreograafia[2] / choreography[2]
koreograafiline kontroll / choreographic control
koreograafiline materjal / choreographic material => **liikumismaterjal**
koreograafiline meetod / choreographic method => **kompositsioonimeetod**
koreograafiline struktuur / choreographic structure
koreograafilised valemid / choreographic formulae
koreograafiline võte / choreographic device => **vormivõte**

kostüüm / costume
kunstiliikide vaheliste piiride hägustumine / breakdown of boundaries between the art forms
kõnekasutus / spoken word, use of
kõne mitte-lingvistiline aspekt / non-linguistic aspect of speech
kärbitud tegevus / stripped-down activity
lahtimurde tantsud / breakaway dances
lavatants / theatrical dance
liigutus / movement[1]
liigutus-iseeneses / movement per se
liikumise koostisosad / components of movement
liigutussõnavara / movement vocabulary
liikumatus / stillness
liikumine / movement[2]
liikumiskeel / movement language
liikumiskunst / kinetic art
liikumismaterjal / movement material
liikumisooper / movement opera => **metafoorne tantsuteater**
liikumisteater / movement theatre => **metafoorne tantsuteater**
loomulik keha / natural body
loomulik liikumine / natural movement
lõikemeetod / cut-up method
lõpetamata teos / unfinished work => **pooleliolev teos**
massimeediateater / massmedia theatre => **metafoorne tantsuteater**
meetodivabadus / method, freedom of
metafoorne postmodernne tants / metaphoric post-modern dance => **metafoorne tantsuteater**
metafoorne tantsuteater / metaphoric dance theatre
„metsik“ keha / 'wild' body => **„prantsuse“ keha**
mitmehäälne tähendus / multivocal meaning
moderntants / modern dance
multimeedia / multimedia
multimeediaetendus / multimedia spectacle
multimeediasündmus / multimedia event
musikaalsuse hülgamine / musicality, rejection of
muusikaline koostöö / musical collaboration
mängulik struktuur / game structure
mängulisus / playfulness
mänguväljakulik struktuur / jungle-gym-like structure
narratiivne struktuur / narrative structure
objektiivsus[1] / objectivity[1]
objektiivsus[2] / objectivity[2]
originaalsus / originality
otsustamatuse meetod / indeterminancy, method of
palvuslik väljendus / devotional expression
partituur / score
partnerlus / partnership
pastišš / pastiche
pooleliolev teos / work-in-progress
postmodernne muinasjutt / postmodern fairytale
postmodernne tants (Ameerika Ühendriikides) / postmodern dance (in United States)
postmodernne vaatemäng / postmodern spectacle
postmodernne ühendamatute elementide kõrvutamine / postmodern juxtaposition of disparate elements > **äärmuslik kõrvutamine**
postmodernse tantsu hilisem põlvkond / later generation of postmodern dance
postmodernse tantsu varasem põlvkond / earlier generation of postmodern dance
"prantsuse" keha / 'French' body
programmiline tants / programmatic dance => **kontseptuaalne tants**
proovisaali käitumine / rehearsal behaviour
protsessile suunatud teos / process-oriented work => **tööprotsess-etendus**
publiku kaasamine / audience engagement
puhas liigutus / pure movement
puhas tants / pure dance
pärisliigutus / real movement
reeglimäng / rule game

ruum / space
ruumikasutus / space, use of
ruumi "lugemine" / 'reading' a space
rütm / rhythm
spontaanne otsustavus / spontaneous determination
struktuur / structure => **koreograafiline struktuur**
struktuuri (loomise) võte / structure device => **vormivõte**
sõnavara / vocabulary
süžeeline struktuur / plot structure
žest / gesture
tantsides rääkimine / talking while dancing
tantsuesitluskava / concert of dance
tantsu esitusvorm / medium of dance
tantsu olemus / nature of dance
tantsu struktuur / dance structure => **koreograafiline struktuur**
tantsusündmus / dance event
tantsuteater / dance theatre
tantsu väikseim osake / smallest unit of dance
tavaline liikumine / pedestrian movement => **argiliikumine**
teatraalne liikumine / theatrical movement
teatraalsed elemendid / theatrical elements
teatraalsete elementide hülgamine / theatrical elements, rejection of
teatraalsuse elemendid / elements of theatricality => **teatraalsed elemendid**
tegevus / action
tehnika / technique
teos-iseeneses / work-in-itself
tharpilik muusikalism / Tharpian musicalism
topeltkodeeritud esteetika / doubly-coded aesthetic
tähenduse hülgamine / meaning, rejection of
tööprotsess-etendus / process piece
uus tants / new dance
Uus Tants / New Dance
uus teatraalsus / new theatricality
uut tüüpi muinasjutt / new fairytale
uut tüüpi narratiiv / new narrative
uut tüüpi väljendus / new expression
Vaese Tantsu liikumine / Poor Dance movement
valikumustrite üle arutlemine (*ettenäitamise käigus) / discussion of choice patterns (as part of presentation)
vastandliikumine / reversal
vastandsuunaline (liikumine) / retrograde => **vastandliikumine**
vastastikku põimuvate juhiste meetod / interlocking instructions, method of
vastastikku põimuvate suuniste partituur / score of interlocking directions => **instruction score**
virtuossus / virtuosity
vormivõte / formal device
Võimas Liit / Grand Union
võrdlus / comparison
võõrandumine / alienation
väliste funktsioonide kaotamine / external functions, elimination of
väljendus / expression
väljenduslik element / expressive element
äärmuslik kõrvutamine / radical juxtaposition
äärmuslik lähenemine koreograafiale / radical approach to choreography
ühekordne etendus / one-night stand
ühine tantsulavastamine / cooperative dance production => **kollektiivne meetod**
ülesandele suunatud käitumine / task behaviour => **ülesannete täitmine**
ülesannete täitmine / completion of tasks

KOKKUVÕTE

Magistriprojekt koosneb teoreetilisest ja praktilisest osast. Teoreetiline osa tutvustab tantsu oskussõnastikke, millega autoril oli võimalust tutvuda, käsitleb sõnastiku kirjutamise käigus tekkinud probleeme, põhjendab lähtematerjali valikut ja toob ära töö koostamise põhimõtted. Praktilise osa moodustab *Inglise-eesti postmodernse tantsu sõnastik*.

Magistriprojektina valminud sõnastik on mõeldud nii praktikutele kui teoreetikutele julgustamaks postmodernse tantsu käsitlemise ühtlustumist. Seetõttu on sõnastik ka varustatud määratluste ning seletustega. Sõnastik annab ülevaate 1960ndatel-1980. aastatel Ameerika Ühendriikides aset leidnud tantsuarengutest.

Valminud sõnastik on kõigest algus tantsuterminoloogia alasel tööl. Magistriprojekti autor loodab, et sellest on abi kõigile asjahuvilistele postmodernse tantsu lätete paremaks mõistmiseks. Projekti koostamise käigus sai teravalt ilmseks eesti kaasaegse tantsu uurimise vajadus, sest väga keerukas on terminoloogiatöö, kui puudub igasugune sihtkeelne ja sihtkultuuriline teoreetiline materjal, millele toetuda vastete ja määratluste leidmisel.

KASUTATUD KIRJANDUS

Aron, Triinu. “Miks me kardame ilu?“ - Sirp, 09.04.2004. http://www.sirp.ee/index.php?option=content&task=view&id=171 (12.08.2006)

Aron, Triinu. “Mitu korda võib tavaline inimene tantsupüünel käia?“ - Sirp, 29.04.2005. http://www.sirp.ee/index.php?option=content&task=view&id=2091 (12.08.2006)

Banes, Sally. (1987) Terpsichore in Sneakers: Post-modern Dance with a new introduction.Wesleyan University Press, Middletown, Connecticut.

Banes, Sally. (1994) Writing Dancing in the Age of Postmodernism. Wesleyan University Press, Hanover ja London.

Carlson, Marvin. (2004) Performance: a critical introduction. Routledge, New York & London.

Clarke, Mary ja **Vaughan, David** (toim.). (1977) The Encyclopedia of Dance and Ballet. G. P. Putnam’s Sons, New York.

Craine, Debra ja **Mackrell, Judith.** (2004) The Oxford Dictionary of Dance. Oxford University Press, New York.

Eesti keele sõnaraamt. (1999) Eesti Keele Instituut. Eesti Keele Sihtasutus, Tallinn.

Ehrenbusch, Helena. (2003) “Milleks luua? Näiteks tantsu…“ - Sewercide Lo-Fi. http://www.sewercide.ee/artiklid-uus-tants.html (12.08.2006)

Einasto, Heili ja **Kangro, Mart.** “Vabaduse annab teadmine” - Sirp, 10.07.1998. http://www.sirp.ee/Arhiiv/10.07.98/Teater/teater1-1.html (12.08.2006)

Einasto, Heili. (2000) 100 aastat moderntantsu: pilguheit eesti poolelt. Eesti Entsüklopeediakirjastus, Tallinn.

Einasti, Heili. (2002) “Tants piiridel ja katkestuspindadel: [Tantsu ja selle alaiikide mõistete kasutamisest, tuues näiteks 2001. aastal etendunud töid]” - Teatrielu 2001. Eesti Teatriliit, Tallinn.

Garancis, Kristiina. ”Pikk lõputa lugu nimega “Uus Tants 6”” - Sirp, 09.04.2004. http://www.sirp.ee/index.php?option=content&task=view&id=170 (12.08.2006)

Garancis, Kristiina. “Eesti tants rahvusvahelise ekspertiisi peeglis“ - Sirp, 26.11.2004. http://www.sirp.ee/index.php?option=content&task=view&id=1340 (12.08.2006)

Grau, Andrée ja **Jordan, Stephanie** (toim.). (2000) Europe Dancing: perspectives on theatre dance and cultural identity. Routledge, London & New York.

Preston-Dunlop, Valerie. (1998) Looking at Dances. Verve Publishing, Suurbritannia.

Preston-Dunlop, Valerie (koost.)**.** (1998) Dance Words. Hardwood Academic Publishers, Singapore.

Raffé, G. W. (1975) Dictionary of Dance. A. S. Barnes ja Thomas Yoseloff, New York ja London.

Raud, Priit. "Maastiku osa: Eesti sõltumatu tantsu seis 1998" - Sirp, 02.12.1998. http://www.sirp.ee/Arhiiv/04.12.98/Teater/teater1-5.html (12.08.2006)

Selma Jeanne Cohen jt. (toim.). (2004) International Encyclopedia of Dance: a project of Dance Perspectives Foundation, Inc. Oxford University Press, New York.

Tali, Margaret. "Tants on surnud, elagu puhas kunst!" - Eesti Ekspress, 02.09.2003. http://www.ekspress.ee/viewdoc/0EDBBE4EA04E1F7FC2256D9400542247 (12.08.2006)

Tatrik, Esta. "Eesti nüüdistants – ida ja lääne vahel" - Postimees, 11.01.1998. http://luup.postimees.ee:8080/leht/98/01/11/kultuur.htm (12.06.2006)

Tavast, Arvi. (2002) "Eesti oskussõnastikud 1996-2000" - Keel ja Kirjandus nr. 6 ja nr. 7.

Taryn Benbow-Pfalzgraf (toim.). (1998) International Dictionary of Modern Dance. St. James Press, Detroit & New York & London.

Torop, Kristjan. (2000) Eesti rahvatantsu oskussõnastik. Rahvakultuuri Arendus- ja Koolituskeskus, Tallinn.

Tuumalu, Tiit. "Briti produtsent leidis Eestist ausat tantsu" - Postimees, 01.03.2000. http://vana.www.postimees.ee:8080/leht/00/03/01/kultuur.htm (12.08.1006)

Tuumalu, Tiit. „Lühiballetid irriteerisid Estonia teatri publikut" - Postimees, 13.06.2001.

Tõnson, Margit. "Uus tants pakub rohkem tants" - Eesti Päevaleht, 24.03.2004. http://www.epl.ee/artikkel_260960.html (12.03.2006)

Varblane, Reet. "Millist kangelast me vajame?" - Sirp, 02.12.2005. http://www.sirp.ee/index.php?option=content&task=view&id=3117 (12.08.2006)

Võõrsõnade leksikon. (2000) Valgus, Tallinn.

SUMMARY

University of Tartu
Department of Germanic and Romance Languages and Literature

Nele Suisalu

INGLISE-EESTI POSTMODERNSE TANTSU SÕNASTIK / ENGLISH-ESTONIAN DICTIONARY OF POSTMODERN DANCE

Master's Project
2006
Number of pages: 66

The project focuses on terminology of postmodern dance (in United States), and consists of two parts – a theoretical and a practical part. The practical part provides an overview of the English language based dance dictionaries and encyclopedias (published between 1975 and 2004) available in Estonia, and discusses issues related to the process of complying the present glossary. The practical part is an *English-Estonian Dictionary of Postmodern Dance*. The dictionary contains about 150 terms, including names of dance currents, compositional methods, choreographic structures, formal devices, types of movement, terms concerning postmodern aesthetics in dance etc. The project concentrates on the terms concerning the emergence and developments of postmodern dance in United States, and provides Estonian equivalents for them as well as definitions and short context information. An index (in Estonian) has also been added to the dictionary.